

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

PĀRSKATS PAR UPJU PĀRVALDĪBU UN APSAIMNIEKOŠANU ATSEVIŠKĀS BALTIJAS REĢIONA UN EIROPAS VALSTĪS

Rīga, 2020. gada septembris

“Pārskats par upju pārvaldību un apsaimniekošanu atsevišķās Baltijas reģiona un Eiropas valstīs”

© Vāka fotogrāfijas autore: Kristīna Veidemane

Materiāls tapis ar Latvijas vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu projektā “Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana” (projekta numurs 1-08/87/2019), kur sadarbības partneri ir biedrība “Baltijas Vides Forums” un Latvijas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Par saturu ir atbildīga biedrība “Baltijas Vides Forums”; darbs neatspoguļo Latvijas vides aizsardzības fonda viedokli. Latvijas vides aizsardzības fonds nav atbildīgs par šajā materiālā ietverto informāciju

Rīga, 2020

Saturs

Priekšvārds	5
Igaunija	6
Ūdens normatīvā regulējums	6
Institucionālā sistēma un atbildība	6
Institucionālā sistēma un atbildība	6
Vides mērķi un izņēmumi	7
Upju baseinu apsaimniekošanas plāni	8
Publiskie ūdeņi	9
Lietuva	12
Ūdens normatīvā regulējums	12
Institucionālā sistēma un atbildība	12
Vides mērķi un izņēmumi	12
Upju baseinu apsaimniekošanas plāni	12
Publiskie ūdeņi	12
Zviedrija	14
Vispārīgā informācija	14
Ūdens normatīvā regulējuma attīstība Zviedrijā	14
Par pārvaldību atbildīgās institūcijas un to kompetences	15
Ūdeņu apsaimniekošanas plāni, rīcības programmas un plāni to pieņemšana	18
Vides mērķi un izņēmumu (no vides mērķiem) piemērošana	19
ŪSD 4(7). panta izņēmums	20
Par mākslīgiem vai stipri pārveidotiem ūdensobjektiem	20
Specifiski (problēm-orientēti) apsaimniekošanas pasākumi (piemēri)	21
Ar HES un dambjiem saistītā problemātika un risinājumi Zviedrijā	21
Ūdensobjektu prioritizēšana	23
Atļauju pārskatīšana	23
Privātpersonu iesaiste ūdeņu apsaimniekošanā	23
Secinājumi	23
Vācija	25
Institucionālā sistēma un atbildības	25
Vides mērķu definēšana	27
Par izņēmumu piemērošanu	27
Ieteikums ūdeņu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanai	28

Austrija	29
Par Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem	33
Polija	34
Par vides mērķu noteikšanu	34
Ūdeņu pārvaldības un apsaimniekošanas plānošanas dokumenti	35
Uzraudzība un informācijas sniegšanas pienākums	37
Par izņēmumu (no vides mērķiem) regulējumu	37
Pārsūdzības iespējas	39

Priekšvārds

“Pārskats par upju pārvaldību un apsaimniekošanu atsevišķās Baltijas reģiona un Eiropas valstīs” (turpmāk – Pārskats) ir sagatavots, lai apkopotu informāciju par Latvijas kaimiņvalstīm un citu Eiropas Savienības valstīm attiecībā uz dažādu pušu atbildību un pienākumiem upju pārvaldībā un apsaimniekošanā.

Pārskats ir izstrādāts Latvijas vides aizsardzības fonda finansētā projektā “Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana”. Tā mērķis ir izstrādāt risinājumus un priekšlikumus upju pārvaldības un apsaimniekošanas pilnveidošanai, lai sekmētu laba stāvokļa sasniegšanu Latvijas upēs. Projektu īsteno biedrība “Baltijas Vides Forums”, piesaistot arī papildu ekspertus un sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) Vides aizsardzības departamenta Ūdens resursu nodaļu. Projekta ieviešanas laiks: no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada augustam.

“Pārskats par upju pārvaldību un apsaimniekošanu atsevišķās Baltijas reģiona un Eiropas valstīs” ir sagatavots, vienlaikus izstrādājot ziņojumu “*Konceptuālais pamatojums. Upju efektīvākas pārvaldības un apsaimniekošanas nodrošināšana*”. Pārskatā ietvertā informācija un atziņas ir integrētas konceptuālajā pamatojumā.

“Pārskatā par upju pārvaldību un apsaimniekošanu atsevišķās Baltijas reģiona un Eiropas valstīs” ietvertā informācija ir iegūta ar dažādām metodēm: gan literatūras un tiesību aktu analīze, kā arī aptaujas rezultāti, intervijas ar kaimiņvalstu ekspertiem un individuālas konsultācijas ar kaimiņvalstu ekspertiem par ūdens pārvaldības un apsaimniekošanas jautājumiem. Aptaujas anketa Lietuvas, Igaunijas, Vācijas un Zviedrijas ekspertiem tika nosūtīta 2020. gada martā, rezultāti apkopotā veidā ietverti pārskatā.

Igaunija

Informācija par Igaunijas ūdens pārvaldības un apsaimniekošanas jautājumiem iegūta no literatūras un tiesību aktu analīzes, kā arī aptaujas anketām, ko aizpildīja Igaunijas Vides ministrijas speciālisti.

Ūdens normatīvā regulējums

Igaunijas jaunais Ūdens likums stājās spēkā 01.10.2019, bet tajā ir veikti grozījumi. Pēdējie grozījumi stājās spēkā 2020. gada 6. maijā.¹ Likums aizstāja iepriekšējo (1994. gadā) pieņemto Ūdens likumu. Likumā ir pārnestas Ūdens struktūrdirektīvas prasības.

Institucionālā sistēma un atbildība

Vides ministrija ir atbildīga par ūdens aizsardzības un ūdens izmantošanas politikas izstrādi un īstenošanu attiecībā uz gruntsūdeņiem, virszemes ūdeņiem un jūras vidi. Minētos jautājumus ministrijā koordinē divi departamenti – Ūdens departaments (atbildīgs par ŪSD) un Jūras vides departaments (atbildīgs par Jūras Stratēģijas pamatdirektīvu). Vides ministrija ir kompetentā iestāde visos Igaunijas teritorijā esošajos upju baseinu apgabalos – tie ir trīs (Rietumigaunijas, Austrumigaunijas un Koivas upju baseinu apgabali). Vides ministrija ir atbildīga par analīžu veikšanu un pārskatu sagatavošanu un atjaunināšanu, kas nepieciešami saskaņā ar ŪSD, kā arī par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu un Pasākumu programmas izstrādi.

Institucionālā sistēma un atbildība

Vides ministrija ir atbildīga par ūdens aizsardzības un ūdens izmantošanas politikas izstrādi un īstenošanu attiecībā uz gruntsūdeņiem, virszemes ūdeņiem un jūras vidi. Minētos jautājumus ministrijā koordinē Ūdens departaments un Jūras vides departaments. Vides ministrija ir kompetentā iestāde visos Igaunijas teritorijā esošajos upju baseinu apgabalos. Vides ministrija ir atbildīga par analīžu veikšanu un pārskatu sagatavošanu un atjaunināšanu, kas nepieciešami saskaņā ar ŪSD, kā arī par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu un Pasākumu programmas izstrādi.

Vides pārvalde (*Environmental Board*) koordinē upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu īstenošanu (ŪL § 52(1)), izstrādā un īsteno UBAAP pasākumu programmas īstenošanas rīcības plānu un ir galvenā iestāde, kas izsniedz ūdens atļaujām. Vides ministrija izsniedz ūdens atļauju tikai piesārņojuma novadīšanai ārpus Baltijas jūras, ja šādas atļaujas nav noteiktas saskaņā ar attiecīgās piekrastes valsts tiesību aktiem (Ūdens likuma 177. panta 6. punkts). Vides pārvalde ir atbildīga arī par attiecīgā upes baseina apgabala teritorijas vietējo varas iestāžu (pašvaldību), iedzīvotāju un ieinteresēto personu iesaistīšanas organizēšanu upju baseinu apsaimniekošanas plāna sagatavošanā.

Vides inspekcija veic uzraudzību visās vides aizsardzības jomās, ieskaitot ūdens aizsardzību un zveju visās iekšzemes ūdenstilpēs un Baltijas jūrā.

Vides aģentūra ir atbildīga par vides datu un informācijas, tostarp ūdens datu vākšanu (valsts vides monitoringa programmas īstenošanu), uzglabāšanu, analīzi un izplatīšanu. Trīs Igaunijas Vides aģentūras departamenti nodarbojas ar ūdens jautājumiem. Hidroloģijas nodaļa veic hidroloģisko monitoringu: apkopo, apstrādā, vispārina, uzglabā un izplata apkopotos hidroloģiskā monitoringa datus, sagatavo prognozes un inženiertehniskos aprēķinus, uztur hidroloģiskās informācijas sistēmu. Datu pārvaldības departaments vāc, apstrādā, analizē ūdens datus, publicē vietējos un starptautiskos

---

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122019017?leiaKehtiv>

pārskatus par gruntsūdeņu, virszemes ūdeņu un ūdens izmantošanu un pārvalda ar ūdeni saistītas datu bāzes. Vides analīzes departaments apkopo problēmu analīzi, kas aptver dažādas vides jomas, ieskaitot ūdeni.

Kompetentā iestāde dzeramā ūdens un peldvietu ūdens jomā ir **Veselības pārvalde**.

Vides ministrs ir izveidojis **Ūdens apsaimniekošanas komiteju**, lai organizētu ūdens izmantošanu un aizsardzību, kā arī tā integrāciju citās jomās. Komitejas uzdevumos ietilpst arī upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu pasākumu programmu īstenošanas organizēšana un atzinuma sniegšana par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu projektiem. Komiteja sastāv no Vides ministrijas (Ūdens departaments, Jūras vides departaments), Vides aģentūras, Vides pārvaldes, Vides inspekcijas, Igaunijas Vides pētījumu centra, Igaunijas Ūdens būvniecības asociācijas, Sociālo lietu ministrijas, Veselības pārvaldes pārstāvjiem. Komitejā darbojas arī Lauku lietu nodaļas vadītājs, Finanšu ministrija (Plānošanas departaments), Tallinas Tehniskā universitāte, Tallinas Universitāte, Igaunijas Dzīvības zinātņu universitāte, Igaunijas Dabas fonds.

Vides mērķi un izņēmumi

Vides mērķi ir definēti Ūdens likuma 2. nodaļas "Ūdens aizsardzības mērķi un to sasniegšanas izņēmumi; 1. apakšnodaļā – Ūdens aizsardzības mērķi". Mērķi ir juridiski saistoši, jo noteikti likumā.

Šis aspekts ir būtisks kopējā pārvaldības sistēmā, jo ļauj saintegrēt ūdeņu pārvaldības mērķus ar, piemēram, teritorijas plānošanu. Kā norāda Igaunijas eksperti, tad "saskaņā ar Igaunijas tiesību sistēmu teritorijas plānojumus nevar pieņemt pretēji citos likumos ietvertajiem nosacījumiem",² kas nozīmē, ka teritorijas plānojumam ir jāatbilst Igaunijas Ūdeņu likumā ietvertajiem vides mērķiem.

Tāpat saskaņā ar Ūdens likuma 46. panta 2. punktu „Pasākumi, kas plānoti pasākumu programmā, jāņem vērā, gatavojot, atjauninot un grozot valsts attīstības plānu, novada attīstības stratēģiju un vietējo pašvaldību attīstības plānu, ieskaitot publisko ūdensapgādi un vietējās pašvaldības kanalizācijas attīstības plānu, teritorijas plānojumus, kurus reglamentē Plānošanas likums, un citus plānus, kas saistīti ar ūdens izmantošanu un aizsardzību.”

Izņēmumi no ūdens aizsardzības mērķu sasniegšanas ir noteikti Ūdens likuma 2. nodaļas 2. apakšnodaļas 38.- 42§. Atbildīgā iestāde par izņēmumu noteikšanu ir Vides ministrija. Izņēmumi ir noteikti upju baseinu apsaimniekošanas plānos, kurus apstiprina vides ministrs.

Izņēmumi par jaunām ūdensobjekti izmaiņām saskaņā ar ŪSD 4. panta 7. punktu tiek noteikti upju baseinu apsaimniekošanas plānos, kurus apstiprina vides ministrs. Procedūra jaunu virszemes ūdenstilpes fizisko īpašību modifikāciju apstiprināšanai ir noteikta Ūdens likuma 42. panta 2. punktā, kurā teikts, ka jaunas modifikācijas ir noteiktas upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos un laika posmā starp upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem izņēmumi ir norādīti ūdens atļaujā, kuru apstiprina ar nākamo upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu.

Saskaņā ar Ietekmes uz vidi novērtējuma un Vides pārvaldības sistēmas likuma 6.§ (1) Darbība, kurai ir būtiska ietekme uz vidi, ir tāda: 36) darbība, kura ūdens atļaujā vai integrētajā vides atļaujā prasa izņēmumu no laba ūdens stāvokļa sasniegšanas ūdenstilpē saskaņā ar Ūdens likuma 39.-42§. Tas

---

² The Planning Act § 4(6)4); § 11(1)) <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/505042019003/consolide>

nozīmē, ka ietekmes uz vidi novērtējums ir nepieciešams vienmēr, ja tiek atļautas darbības, kurām jāpiemēro izņēmums.³

Upju baseinu apsaimniekošanas plāni

Pirmos divus upju baseinu apsaimniekošanas plānošanas ciklos upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu ar protokola lēmumu ir apstiprinājusi Igaunijas Republikas valdība. Sākot ar trešo ciklu, upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu apstiprinās Vides ministrs. Plāni nav juridiski saistoši pašvaldībām un citām publiskām iestādēm. Atbildība par pasākumu programmas izstrādi ir noteikta Ūdens likumā § 46(3).

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni kopā ar pasākumu programmu ir valsts plānošanas dokumenti, kas tieši neuzliek pienākumus privātpersonām vai pašvaldībām. Lai īstenotu šos plānošanas dokumentus, jāpiemēro vai nu likumdošanas akts (likums un / vai regula), vai plāns Plānošanas likuma izpratnē. Sagatavojot, pārskatot un grozot pašvaldības visaptverošos un detalizētos plānus un attīstot sabiedrisko ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu, jāņem vērā pasākumu programma, kurā noteikti ūdens izmantošanas un aizsardzības pasākumi. Pasākumu programmā paredzētās aktivitātes galvenokārt ir saistītas ar vides atļaujām, un tajās aprakstītie pasākumi tiks īstenoti arī atļaujas procedūras laikā. Pasākumu programma tiek atjaunota reizi sešos gados.

Igaunijā, saskaņā ar Ūdens likumu sagatavojot, atjauninot un grozot valsts attīstības plānu, novada attīstības stratēģiju un pašvaldību attīstības plānu, ir jāņem vērā upju baseinu apsaimniekošanas plānos un pasākumu programmās ietvertos pasākumus. Saskaņā ar likumu pašvaldībām Igaunijā atbilstoši kompetencei jāorganizē un nodrošina pasākumu programmā plānoto pasākumu īstenošanu. Pašvaldības ir jāiesaista rīcības plānu izstrādē, ko sagatavo Igaunijas Vides pārvalde, lai ieviestu pasākumu programmu.

ŪL 52§ nosaka kārtību un atbildību par pasākumu programmu organizēšanu un ieviešanu:

- (1) pasākumu programmas īstenošanu organizē Ūdens apsaimniekošanas komiteja, un pasākumu īstenošanu koordinē Vides pārvalde;*
- (2) vietējās pašvaldības savas kompetences ietvaros organizē un nodrošina savā administratīvajā jurisdikcijā pasākumu programmā plānoto pasākumu īstenošanu;*
- (3) lai īstenotu pasākumu programmu, Vides pārvalde sagatavo **rīcības plānu** pasākumu programmas īstenošanai katram upes baseina apgabalam;*
- (4) **rīcības plāna** sagatavošanā pasākumu programmas īstenošanai jāiesaista vietējās pašvaldības un ieinteresētās personas no attiecīgā upes baseina apgabala teritorijas;*
- (5) rīcības plānu pasākumu programmas īstenošanai apstiprina ar rīkojumu par jomu atbildīgais ministrs;*
- (6) Vides pārvalde katru gadu līdz 1. maijam sagatavo **pārskatu** par pasākumu programmas īstenošanu un iesniedz to apstiprināšanai Ūdens apsaimniekošanas komitejā;*

---

³ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509012020006/consolide>

(7) Rīcības plānu pasākumu programmas īstenošanai un Ūdens apsaimniekošanas komitejas apstiprinātu pasākumu programmas īstenošanas pārskatu publicē Vides ministrijas un Vides pārvaldes tīmekļa vietnēs.

Ūdens likuma 45§ paredz iespēju izstrādāt papildu plānus atsevišķiem baseiniem, to daļām, lai realizētu īpašus, individuālus pasākumus. Nitrātu piesārņojuma novēršanas rīcības plāns ir arī viens no papildu plāna veidiem. Šie plāni tiek izstrādāti saskaņā ar Vides ministra rīkojumu.

Atšķirībā no Latvijas ūdenstilpēm netiek noteikts īpašs statuss gadījumos, kad tās varētu nesasniegt "labu" stāvokli. Līdz šim šādam nolūkam ir izmantota pieeja noteikt izņēmumus. Izņēmumi no ūdens aizsardzības mērķu sasniegšanas ir noteikti Ūdens likuma 2. apakšnodaļas 38.-42. § Ūdenstilpes, kurās tiek izmantoti izņēmumi (kopā ar vides mērķiem un iemesliem izņēmuma noteikšanai), ir uzskaitīti katra upju baseinu apgabalā apsaimniekošanas plāna pielikumā.

Saistību ar ŪSD prasību realizēt pasākumus, kas vērsti uz "uzlabošanu un atjaunošanu" (*enhance and restore*), tad Igaunijā virszemes ūdensobjektos galvenokārt pasākumi uz mērķēti uz aizsprostu ietekmes mazināšanu (ieskaitot zivju migrācijas ceļu izveidi) un lauksaimniecības difūzās slodzes pārvaldību (ieskaitot gan papildu uzraudzību attiecībā uz likumdošanas prasību ievērošanu, gan īstenošanas pasākumus videi draudzīgas ražošanas paņēmieni ieviešanai), kam seko notekūdeņu attīrīšanas darbības (tostarp notekūdeņu attīrīšanas uzlabošana notekūdeņu savākšanas vietās, kā arī vietējo notekūdeņu attīrīšana mazapdzīvotās vietās).

Attiecībā uz pazemes ūdeņiem, pasākumi ir vērsti uz pazemes ūdeņu krājumu novērtēšanu un hidroģeoloģiskiem pētījumiem, piesārņojuma novēršanu, ūdens izmantošanas maiņu, nosakot vides atļauju prasības un pasākumus, kuru mērķis ir kontrolēt difūzo lauksaimniecības slodzi.

Publiskie ūdeņi

Igaunijā lielākā daļa ūdenstilpju ir privātipašums, bet lielākā daļa no tām ir publiski izmantojamas saskaņā ar Ūdens likuma 24. pantu. "Publiskās lietošanas" termina skaidrojums spēkā esošajā Ūdens likumā vairs nav atrodams. Viens no izskaidrojumiem, kādēļ nav vairs definējuma, varētu būt tas, ka jebkura definēšana potenciāli sašaurina iespējas, kā sabiedrība ir tiesīga izmantot ūdens resursus. Attiecīgi likumdevējs var izvēlēties noteikt tikai publiskās lietošanas principus (ka nedrīkst kaitēt ūdens kvalitātei u.tml.), kā arī definēt gadījumus, kad ir nepieciešama atļauja un to, kādas darbības nav atļautas.

Saskaņā ar Ūdens likuma 24. pantu, Valdība apstiprina "publiskās lietošanas ūdensobjektu sarakstu".⁴ Saraksts aptver ļoti lielu upju un ezeru skaitu, un sarakstā objekti tiek iekļauti neatkarīgi no piederības statusa.⁵ Proti, sarakstā ir gan valsts, gan pašvaldību, gan privātie ūdensobjekti. 25. pants paredz arī gadījumus, kad valdībai ir tiesības izslēgt noteikta veida ūdensobjektus ("stāvošus ūdeņus") no saraksta pēc īpašnieka lūguma. Igaunijas Ūdens likums nenosaka, pēc kāda principa ūdensobjekti šajā sarakstā ir iekļaujami, vienīgi definē, kādi nav iekļaujami, tostarp:

---

⁴ Iepriekšējā Igaunijas Ūdens likumā, kas bija spēkā līdz 2020. gadam, 7. pants definēja, ka "**Ūdensobjekta publiskā lietošana** ir ūdens ieguve, peldēšanās, ūdenssports, pārvietošanās pa ūdeni vai ledu un makšķerēšana likumā paredzētajā apjomā." Un noteica, ka "ūdensobjekta publiskā lietošana nedrīkst pārkāpt likuma noteikumus, kas reglamentē atrašanos uz zemes, kas atrodas citas personas īpašumā." [izmantota iepriekšējā likuma redakcija, kuru 2009. gadā tulkojis TTC]

⁵ Sk. Igaunijā jaunāko Valdības apstiprināto sarakstu (2012): <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032012002>

- 1) ūdenstilpes bez jebkādas noteces, kas pieder personai saskaņā ar privāttiesībām un atrodas viena nekustamā īpašuma robežās;
- 2) ūdenstilpes bez jebkādas noteces un ar platību, kas mazāka par 5 hektāriem, kuras pieder personai saskaņā ar privāttiesībām un atrodas vairāku nekustamo īpašumu robežās;
- 3) ūdensteces ar sateces baseina platību, kas mazāka par 25 km², un ūdenskrātuves, kas atrodas uz tām, kā arī citi likumā uzskaitītie.⁶

Igaunijas Ūdens likuma 23.pants arī ir noteicis publisko ūdeņu sarakstu, kas ir valsts īpašumā. Tās ir lielākās upes, ezeri un rezervuāri, kā arī piekrastes (iekšzemes jūra) un teritoriālie jūras ūdeņi.

Upju apsaimniekošanas pasākumi nav atkarīgi no tā, vai upe ir publiskā lietošanā vai tā ir kāda īpašums. Ūdens likums nosaka pienākumus īpašniekam (117. pants):

- 1) Personas ar savu rīcību vai bezdarbību nedrīkst izraisīt:
  - 1) plūdus;
  - 2) uzbēruma aizsardzības, uzbēruma, aizsprosta vai citu inženiertehnisko darbu iznīcināšanu;
  - 3) būtisku augsnes vai zemes nogrūvuma eroziju;
  - 4) ūdenstilpne, kas novērš mērķtiecīgu zemes izmantošanu.

Tādējādi, ja kritušie koki sāk izraisīt, piemēram, plūdus, jārikojas zemes īpašniekam. Kas attiecas uz bebru aizsprostiem, tad Igaunijas eksperti izskata, ka galvenais risinājums ir bebru populācijas regulēšana, jo ja dambji tiek nojaukti, tad tie ātri tiek atjaunoti.

Igaunijā ir līdzīga pieeja attiecībā uz parasto un speciālo izmantošanu, lai arī nedaudz mainījusies pēc 2020. gada jaunā Ūdens likuma spēkā stāšanās spēkā.

Galvenais tiesību akts ir Ūdens likums un ar to saistītie noteikumi nosaka prasības ūdens objektu īpašniekiem, piemēram, par ūdens aizsardzības zonām un citi ūdens aizsardzības ierobežojumi un prasības. Privātpašnieku pienākumi ir arī saistīti ar ūdenstilpju aizsprostošanu un zivju ceļošanas nodrošināšanu, ūdens līmeņa pazemināšanu un aizsprostojuma likvidēšanu (Ūdens likuma 174. pants).

Vairāku ūdenstilpes īpašnieku attiecības regulē Īpašuma likums⁷, 131. § Nekustamā īpašuma īpašumtiesības uz ūdenstilpni:

“(1) Ūdensobjekts viena nekustamā īpašuma robežās pieder nekustamā īpašuma īpašniekam.

(2) Ūdenstilpes daļa dažādu nekustamo īpašumu robežās, kas pieder katram krasta īpašniekam, ir jānosaka perpendikulāri starp perpendikulārām iedomātām līnijām, kas novilkta no iedomātas līnijas ūdenstilpes vidū līdz attiecīgā īpašnieka krasta robežzīmēm, vai starp iedomātām līnijām, kas novilkta no ūdenstilpes centra līdz attiecīgā īpašnieka krasta robežzīmēm, ja vien likumā vai līgumā nav noteikts citādi.”

Vietējās pašvaldības, iedzīvotāji un ieinteresētās personas no attiecīgā upes baseina apgabala teritorijas tiek iesaistītas upes baseina apsaimniekošanas plāna sagatavošanā (48. panta 4. punkts).

⁶ Iepriekšējā Ūdens likuma 7. panta otrā daļa, 2019. gada Ūdens likuma 24. panta otrā daļa, kas paplašina sarakstā neiekļaujamo ūdensobjektu veidus, piemēram, tos, kur notiek akvakultūru darbība, vai stāvoši ūdeņi, kas atrodas Aizsardzības mērķiem (terniņiem) atvēlētās teritorijās, vietas, kur iegūst dzeramo ūdeni

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019011/consolide>

Vietējās pašvaldības savas kompetences robežās organizē un nodrošina to pasākumu īstenošanu, kas plānoti pasākumu programmā savā administratīvajā jurisdikcijā (52. panta 2. punkts). Ja dzeramā ūdens daudzums nav pietiekams, lai apmierinātu dzeršanas un ēdiena gatavošanas vajadzības, vietējai pašvaldībai ir tiesības ierobežot ūdens izmantošanu citiem mērķiem, ko izmanto dzeramā ūdens ražošanai, līdz ūdens resursi ir atjaunojušies nepieciešamajā līmenī (88. §). Vietējā pašvaldība organizē pilsētas notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, kā arī nosaka noteikumus par notekūdeņu attīrīšanu un transportēšanu uz vietas savā administratīvajā jurisdikcijā (104. §) un var veikt uzraudzību attiecībā uz noteikto prasību ievērošanu (250. panta 5. punkts). Vietējā pašvaldība nosūta apstiprināšanai Vides pārvaldē projekta specifikācijas un dambja būvatļaujas projektu (174. panta 2. punkts).

Lietuva

Ūdens normatīvā regulējums

Lietuvas Republikas Ūdens likums⁸ ir pieņemts 1997. gadā, taču pēdējie grozījumi ir stājušies spēkā 01.01.2020.

Institucionālā sistēma un atbildība

Par ūdens resursu pārvaldības politiku ir atbildīga Vides ministrija. Par ūdens pārvaldības, izņemot kontroli, īstenošanu atbildīga Vides aizsardzības aģentūra.

Kompetences un atbildība ir noteikta Ūdens likuma 21. pantā un ar to saistītajā Vides ministra rīkojumā⁹.

Vides mērķi un izņēmumi

Lietuvā vides mērķi ir vispārīgi saistoši. Ūdens likuma 3. pants, 31. punkts nosaka, ka "Ūdens aizsardzības mērķi ir vides ministra apstiprinātas prasības virszemes un / vai gruntsūdens tilpju stāvoklim un / vai to ūdens kvalitātei, kā arī aizsargājamajām teritorijām upju baseinu apgabalos, kas jāīsteno noteiktā laika posmā".

Likuma 21. panta 6. punkts nosaka, ka Vides ministrs apstiprina ūdens aizsardzības mērķus un riska ūdens objektu sarakstu. Ministra rīkojums satur ūdenstilpju sarakstu ar sasniedzamām stāvokļa vērtībām katram parametram. Rīkojums ir kā vadlīnijas atļauju piešķiršanai un valsts pasākumiem, kas iekļauti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos. Vides mērķiem nav saistošs raksturs un tos pašvaldībām nav jāņem vērā telpiskajā plānošanā.

Attiecībā uz izņēmumiem, tie ir aprakstīti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos. Saistībā ar ŪSD 4.(7) panta izņēmumiem par jaunām ūdenstilpņu modifikācijām, tās tiek skatītas saskaņā ar ietekmes uz vidi novērtējuma normatīvajiem aktiem.

Upju baseinu apsaimniekošanas plāni

Plānus apstiprina Vides ministrija un, ja ir nepieciešams, arī citas ministrijas, uz kurām tie attiecas. Plāni nav saistoši pašvaldībām. Pasākumu programma tiek apstiprināta kā viens dokuments ar Vides ministra rīkojumu, kas saistošs tām publiskām iestādēm, kas darbojas ūdens apsaimniekošanas jomā. Pasākuma programmas projektu izstrādā Vides aizsardzības aģentūra, bet apstiprina Vides ministrija. Programma tiek atjaunota reizi sešos gados, taču, ja ir nepieciešamība tā var tikt arī atjaunota biežāk. Ministrija pārrauga programmas ieviešanu, izmaiņas var rosināt gan Vides aizsardzības aģentūra, gan pati Vides ministrija.

Lietuvā likums nenodala atsevišķi ūdens pārvaldību no apsaimniekošanas.

Publiskie ūdeņi

Lietuvā nav privātas upes. Saskaņā ar Ūdens likuma 4. panta 1. punktu "*Valstij ir ekskluzīvas īpašumtiesības uz pazemes ūdeņiem un valsts nozīmes iekšējiem ūdeņiem.*" Šī paša panta 2. punkts nosaka:

---

⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B3CC2C0B9BD2/asr>

⁹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.219797/asr>

“2. Par valsts nozīmes iekšējiem ūdeņiem tiek uzskatītas šādas virszemes ūdenstilpes:

1) ezeri;

2) upes un tajās ierīkoti dīķi;

3) mākslīgas ūdenstilpes uz valsts zemes, kas atrodas valsts rezervātos, valsts parkos un valsts rezervātos, biosfēras rezervātos, dabas mantojuma objektu teritorijās un teritorijās, kas atbilst tiesību aktos noteiktajiem Eiropas ekoloģiskā tīkla Natura 2000 teritoriju atlases kritērijiem un ir iekļauti Lietuvas tādu teritoriju sarakstos, kurus apstiprinājušas Republikas valdības pilnvarotas iestādes, izņemot privātus akvakultūras dīķus un nepieejamas mākslīgas ūdenstilpes;

4) mākslīgās ūdenstilpes, kuras pēc teritorijas plānošanas dokumentiem vai pašvaldību domju lēmumiem ir klasificētas kā atpūtas teritorijas;

5) pierobežas ūdeņi.”

3. Šā panta 2. punktā minētās virszemes ūdenstilpes var būt privātīpašuma objekti, ja tie līdz 2019. gadam ir iegūti privātīpašumā saskaņā ar likumu par Lietuvas Republikas pilsoņu īpašuma tiesību atjaunošanas uz esošo nekustamo īpašumu vai citi juridiskie pamati. 1. novembris un / vai privatizācijas procedūras, kas uzsāktas un nav pabeigtas pirms šī datuma.

Likuma 5. pants nosaka virszemes ūdenstilpes īpašnieka tiesības un pienākumus:

“1. Virszemes ūdenstilpes īpašniekam ir tiesības virszemes ūdenstilpi apsaimniekot, lietot un no tā atbrīvoties Zemes likumā, šajā likumā un citos likumos noteiktajā kārtībā.

2. Virszemes ūdenstilpes īpašniekam ir jāaizsargā viņam piederošā virszemes ūdenstilpe, lai neradītu kaitējumu videi, nepārkāptu citu personu tiesības un likumīgās intereses.”

Zviedrija

Informācija apkopota no anketēšanas atbildēm (ko sniedza gan pārstāve no Zviedrijas valsts institūcijas – par ūdeņu pārvaldību atbildīgās iestādes, gan akadēmiķi no Upsalas Universitātes, kas specializējušies ūdeņu pārvaldības jautājumos), gan no publikācijām par Zviedrijas sistēmu, gan no interneta resursos pieejamās informācijas (valsts uzturētajām mājas lapām), gan no diskusijām ar ekspertiem no Zviedrijas, kā arī no normatīvā regulējuma analīzes.

Vispārīgā informācija

Zviedrijā ir noteikti apmēram 26 000 ūdensobjekti (3864 ezeri, 8488 upes, 554 piekrastes ūdeņu un citi), kas kopumā veido 1/5 daļa no visiem ūdensobjektiem Eiropā. Tas nozīmē ievērojamus izaicinājumus, lai apsaimniekotu iekšējos ūdeņus valsts līmenī. Turklāt Zviedrija ir viena no retajām Eiropas Savienības valstīm, kurā ūdeņu piederības jautājumi balstās krastu piederības principā (*riparianism*). Proti, mūsdienās uz šo principu tiek balstītas ūdeņu lietošanas tiesības, kas pieder tam, kam pieder zeme zem ūdens (balstoties uz tā saucamajām piekrastes tiesībām (*riparian water rights*)).¹⁰ Tomēr arī Zviedrijā tiek valsts līmenī definēti dažādi valstij/sabiedrībai nozīmīgi ūdens resursi, piemēram, kuģojamie ūdeņi, vai tie, kurus var izmantot enerģijas iegūšanai, un attiecīgi krastu īpašnieku tiesības tiek ierobežotas, ņemot vērā ūdeņu statusu jeb nozīmīgumu. Papildus vēl likumu līmenī tiek aizsargātas sabiedrības tiesības lietot vai “baudīt” ūdens (arī citus dabas resursus), piemēram, nostiprinot Konstitūcijā “sabiedrības pieejas tiesības”, kas sabiedrībai pastāv attiecībā uz jūru un citiem ūdeņiem neatkarīgi no to piederības.¹¹

Ūdens normatīvā regulējuma attīstība Zviedrijā

Pirmais visaptverošais regulējums Zviedrijā ūdeņu jomā tika pieņemts 1918. gadā un, kaut arī tas esot ietvēris dažus ūdens aizsardzības pasākumus (piemēram, attiecībā uz notekūdeņu novadīšanu, lai aizsargātu no piesārņošanas), likums bija orientēts uz ūdens resursu izmantošanu saimnieciskiem mērķiem, galvenokārt hidroelektroenerģijas ražošanai. Arī nākamajā Ūdens likumā, kas pieņemts 1983. gadā, fokuss uz HES attīstību un veicinošie nosacījumi tika saglabāti, vai vismaz būtiski nekas netika mainīts, lai panāktu konceptuālas un metodoloģiskas izmaiņas ūdeņu aizsardzībai.¹² 1998. gadā tika pieņemts Zviedrijas Vides kodekss, kurā tika daļēji integrēts 1983. gada Ūdeņu likums, kas esot traucējis efektīvi ieviest modernās vides prasības un principus.¹³ Grūtības ieviest efektīvu ūdeņu aizsardzību noveda pie speciālas “Ūdeņu apsaimniekošanas funkcionēšanas izmeklēšanas” iniciatīvas, ko Zviedrijas valdība izveidoja 2012. gadā. Tās galvenais uzdevums bija pārskatīt Zviedrijas ūdeņu normatīvo regulējumu, lai

¹⁰ Krasta ūdens tiesības ir sistēma ūdens lietošanas tiesību un ierobežojumu noteikšanai balstoties uz to, kam pieder zeme gar ūdens krastiem. Kā norādīts dažādos avotos, šo tiesību izcelsme meklējama Anglijas precedentu tiesību sistēmā un mūsdienās eksistē daudzās valstīs, kuru tiesību sistēma sakņojās tajās. Latvijā pēc būtības līdzīga pieeja ienākusi caur Civillikumā iekļautajām normām (no Baltijas civillikuma kopošanas visdrīzāk Zviedrijas tiesību sistēmas ietekmē) attiecībā uz ūdens tiesībām upju un ezeru kontekstā (par jūru Latvijas Civillikumā ir pilnīgi cita pieeja)

¹¹ Zviedrijas Konstitūcijas 15. pants, kas definē “tiesību uz īpašumu un sabiedrības pieejas tiesību aizsardzību”, nosaka, cita starpā, “*Everyone shall have access to the natural environment in accordance with the right of public access, notwithstanding the above provisions.*”

¹² Skatīt sīkāku diskusiju: Soderasp J. & Pettersson M. “Before and After the Weser Case,” (2019), pp. 272 – 273, norādot arī, ka sākotnēji ūdeņu regulējums liedza ūdeņu plūduma regulāciju, lai aizsargātu krastu īpašniekus (veicinot dabisko ūdens plūsmas saglabāšanu), bet upju industrializācijas dēļ tika veiktas izmaiņas, kas pieļāva tiesības regulēt upes un izmainīt ūdens plūsmu, situācijās, kad labums, ko no tā gūst ir būtiski lielāks par radītajiem zaudējumiem, pazīstams kā “pamatotas lietošanas princips” kas ticis piemērots, attīstoties HES.

¹³ Pettersson M. & Goytia S. “The Role of the Precautionary Principle and Property Rights in the Governance of Natural Resources in Sweden.” (2016) 1 Nordic Env Law Journal.

skaidrāk tajā ņemtu vērā un ieviestu modernās vides prasības.¹⁴ Izmeklēšanas gala ziņojums tika publicēts 2014. gadā.¹⁵ Tas (kā arī Eiropas Savienības uzsāktā pārkāpumu procedūra un intensīvās divpusējās konsultācijas) bija par pamatu grozījumiem Vides kodeksā (2018./2019. g.) un jaunam Valdības regulējumam (2017/18:243), kas stājies spēkā 2019. gada 1. janvārī. Tā rezultātā daudzi ūdens regulējuma novecojušie procesuālie un substantīvie noteikumi ir tikuši atcelti (dodot pielāgošanās pārejas posmu), īpaši attiecībā uz HES regulējumu. Piemēram, tradicionāli ūdens atļaujas tika uzskatītas kā “negrozāmas ar pastāvīgu derīguma termiņu”, jo tām nebija noteikts nekāds termiņa ierobežojums un iespējamība grozīt. Tādēļ bijis grūtības (neiespējami) uz daudzām esošajām hidroelektrostacijām, kas darbojas, pamatojoties uz vecajām atļaujām, attiecināt modernas vides prasības, t.sk. situācijās, kad plānojās darbības paplašināšana, prasīt veikt pilno ietekmes uz vidi novērtējumu, atšķirībā no citām jomām (piemēram, bīstamo vielu lietošanu vai ražotnēm, kurām var piemērot jaunās vides prasības, pārskatot atļaujas).¹⁶

Tagad, balstoties uz Vides kodeksu, ir iespējams pārskatīt atļaujas, lai uzlabotu ūdens stāvokli, piemēram, atjaunināt atļauju, izvirzot striktākas vides aizsardzības prasības. Tomēr veikt pārskatīšanu ir gan dārgs, gan sarežģīts process, tostarp atbildīgajai iestādei, un vēlme no operatoru puses iesaistīties esot maza. Rezultātā tikai neliela daļa no daudzajām vecajām ūdens atļaujām esot pārskatītas. Tomēr kopumā par pieredzi šajā jomā grūti vēl spriest, jo tikai kopš 2019. gada jaunas prasības attiecas uz ūdens resursu lietošanas atļaujām, kas ļauj tajās vieglāk iekļaut prasības par vides kvalitātes standartu vai citu prasību nodrošināšanu, kas izriet no Eiropas Savienības ūdens regulējuma.

Par pārvaldību atbildīgās institūcijas un to kompetences

Par virszemes ūdeņu pārvaldību ir atbildīga Zviedrijas Jūras un iekšējo ūdeņu apsaimniekošanas aģentūra (*Swedish Agency for Marine and Water Management*).¹⁷

Kompetenču sadalījums noteikts Ūdens apsaimniekošanas regulā (noteikumos),¹⁸ kas balstās uz Vides kodeksā iekļautā deleģējuma valdībai. Regula nosaka arī upju baseinu apgabalus.¹⁹ Upju baseinu apgabalu noteikšanas principus definē Vides kodekss (5. nodaļa).

Vides kodeksā ir iekļauta jauna sadaļa (pēc grozījumiem 2018. gadā) “Ūdens vides kvalitātes pārvaldība,” kurā definēti iepriekš noteikumos ietvertie pieci ūdeņu apgabali (13. pants), kā arī dots sateces baseina skaidrojums. Likumdevējs noteicis arī deleģējumu valdībai precizēt ūdeņu apgabalu

---

¹⁴ Valdības lēmums Dir 2012:29, citēts no Soderasp J. & Pettersson M. “Before and After the Weser Case,”(2019), fn.58.

¹⁵ Swedish Government Official Report 2014:35

¹⁶ Arī līdz 2019. gada grozījumiem Vides tiesas, kas izsniedza atļaujas vai pārskatīja, nepiemēroja no Eiropas Savienības prasībām izrietošās “modernās vides prasības” attiecībā uz šīm “vēsturiski atļautajām” aktivitātēm, balstoties uz iepriekšējo Ūdens likumu. Sk.detalizētu diskusiju, tostarp tiesu lietu analīzi: oderasp J. & Pettersson M. “Before and After the Weser Case,”(2019)

¹⁷ Par pazemes ūdeņiem cita iestāde – Zviedrijas Ģeoloģiskais Dienests (*Geological Survey of Sweden*)

¹⁸ *Vattenförvaltningsförordning* (2004:660) [Ūdens regula, vietām angļu valodā tulkota kā “Swedish Water Quality and Management Ordinance” vai “the Ordinance on the administration of the quality of water (RDV),], 2. un 3. nodaļa/ Pieejams: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2004660-om-forvaltning-av_sfs-2004-660 (tikai zviedru valodā, bet komentēšanai izmantots tulcotāja rīks). Faktiski tas ir regulējums, kura mērķis ir nodrošināt Vides kodeksa 5. nodaļas (par vides kvalitātes standartiem) ieviešanu

¹⁹ Zviedrijā noteikti 5 upju baseinu apgabali, kuru robežas precizētas Regulas pielikuma kartē 2018. gadā (Regulation (2018: 2103)

robežas, kura ietvaros individuāls upes baseins var tikt pievienots citam ūdens apgabalam, ja tas ir nepieciešams apsaimniekošanas darbu dēļ.²⁰

Valdība ir izdevusi papildus noteikumus ūdeņu apsaimniekošanai, kas tad sīkāk detalizē gan atbildīgās iestādes, gan programmu izstrādi, pienākumus u.tml.

Jūras un iekšējo ūdeņu apsaimniekošanas aģentūra (turpmāk – SwAM) ir valsts līmenī noteiktā virszemes ūdeņu pārvaldības iestāde un vadošā iestāde, kas atbildīga par Eiropas Savienības ŪSD ieviešanu (tā arī sniedz atskaites Eiropas Savienībai par ŪSD izpildi).

Saskaņā ar Vides kodeksa jauno sadaļu (5. nodaļa, 14. pants) Reģionālā administratīvā padome katrā ūdens apgabalā ir “ūdens iestāde”, kas atbildīga par ūdens vides kvalitātes pārvaldību attiecīgajā apgabalā. Kodekss arī deleģē valdībai izdot “*Water authorities act*”,²¹ kā arī ūdens kvalitātes pārvaldības regulējumu (15. pants).

SwAM uzdevums ir koordinēt visu piecu Reģionālo ūdens pārvalžu (*Water district authorities*) darbību. Savukārt Reģionālās ūdens pārvaldes pārrauga novadu (*county*) veikto darbu ūdeņu uzturēšanā to rajonos.

Reģionālās ūdens pārvaldes ir izveidotas, nosakot katrā ūdeņu baseinu apgabalā vienu no novadu administratīvajām padomēm kā atbildīgo par ūdeņiem konkrētajā baseina apgabalā.²² Attiecīgi ir noteiktas piecas Reģionālās ūdens pārvaldes pa vienai katrā baseina apgabalā:²³

- Norrbotten novada administratīvā padome ir ūdeņu iestāde Botnijas līča ūdens rajonā (apgabalā) (*Bothnian Bay Water District*);
- Västernorrland novada administratīvā padome – Botnijas jūras ūdens rajonā (*The Bothnian Sea Water District*);
- Västmanland novada administratīvā padome – Baltijas jūras ziemeļu ūdens rajona (*the North Baltic Sea Water District*);
- Kalmāras novada administratīvā padome ir Baltijas jūras dienvidu ūdens rajona (*the South Baltic Sea Water District*);
- Vāstra Götaland novada administratīvā padome ir Skagerakas un Kategatas ūdens rajona (*the Skagerrak and Kattegat Water District*).²⁴

Reģionālās ūdens pārvaldes lēmumus pieņem “ūdeņu delegācija”²⁵ (ūdeņu iestādes padome).

Reģionālās ūdens pārvaldes delegācija (jeb lēmējinstiūcija) sastāv no ekspertiem, kurus uz noteiktu laiku nozīmē valdība. Katram ekspertam ir individuāls mandāts, ņemot vērā konkrētā eksperta ekspertīzes jomu. Attiecīgi viņi nav konkrētās instiūcijas, kura tos nodarbina, pārstāvji, bet gan valdības nozīmēti eksperti, kuriem samaksu nodrošina iestāde, kurā viņi veic eksperta pienākumus.

²⁰ Vides kodeksa 2019. gada grozījumi 13. pantā. Law (2019: 494)

²¹ Vides kodeksa grozījumi: 2018:1407.

²² Kopumā Zviedrijā ir 21 novads (*county*), kas ir Zviedrijas reģionālais pārvaldības līmenis. Novadu administrācija sastāv faktiski no divām daļām: Novadu padomes, kas ir vēlētā instiūcija un pieņem politiskus lēmumus; un apgabalu administratīvās padomes, kas ir valsts pārvaldes pārstāvji novados. Tieši šajā – pārvaldes daļā – ir izveidotas iestādes, kas atbildīgas par ūdeņu apsaimniekošanu un ŪSD ieviešanu

²³ Baseina apgabalus tagad definē Vides kodekss (kopš 2018. gada grozījumiem)

²⁴ Vattenförvaltningsförordning [Ūdens regula] (2004:660) ar grozījumiem 2. pantā (2018: 2103)

²⁵ Tā ir speciāli izveidota lēmum-pieņemšanas instiūcija ar speciālu regulējumu par to kompetencēm un lēmumu pieņemšanas procedūru: *Regulation (2017: 872) on water delegations*

Delegāciju vada novada (kura ir noteikta kā reģionālā ūdens pārvalde) administratīvās padomes vadītājs.

Reģionālās ūdens pārvalžu (un to delegāciju kā lēmējinstīcijas) uzdevums ir nodrošināt ūdeņu vides kvalitāti tās atbildībā esošā ūdens rajonā. Attiecīgi to kompetencē ietilpst arī:

- sagatavot upju baseinu apsaimniekošanas plānus un rīcības programmas konkrētajam ūdens rajonam, arī lemt par nepieciešamību izstrādāt un izstrādāt apakš-baseinu apsaimniekošanas plānus;²⁶
- lemt par vides kvalitātes standartiem;²⁷
- pieņemt lēmumus arī par mākslīgu vai stipri pārveidotu ūdensobjekta statusa noteikšanu,²⁸ kā arī lemt par pārējo ŪSD noteikto izņēmumu piemērošanu;²⁹
- koordinēt ūdens apsaimniekošanas darbus reģionālā un pašvaldību līmenī;
- sadarboties valsts, reģionālā un vietējā līmenī ar citām ieinteresētajām pusēm, kas darbojas ar ūdeņu jautājumiem;
- monitorēt, kā citas Eiropas Savienības valstis strādā ar ūdeņu apsaimniekošanas jautājumiem ŪSD ieviešanā un apmainīties ar pieredzi;
- iesniegt informāciju SwAM, kurai tālāk jāsniedz kopējie valsts ziņojumi Eiropas Savienībai.

Pirms lēmumu par vides kvalitātes prasībām, tostarp, izņēmumiem, apsaimniekošanas plānu pieņemšanas, rīcības programmu pieņemšanas u.c. ūdeņu apsaimniekošanas jomā svarīgu lēmumu pieņemšanas Reģionālajām ūdens pārvaldēm ir jākonsultējas ar citām iestādēm, pašvaldībām, organizācijām, operatoriem un indivīdiem, kurus attiecīgais lēmums var skart.³⁰

Katrā ūdeņu rajonā ir izveidota Ūdeņu padome kā konsultāciju un koordinācijas instruments, kurā iesaistīti pašvaldības, zemju īpašnieki, lauksaimnieki, HES īpašnieki, makšķerēšanas organizācijas, industrija, sabiedrības pārstāvju organizācijas. Ūdeņu padomē tiek detalizēti apspriestas pasākumu programmas un dažādi atjaunošanas projekti/programmas, kurām tiek kopīgi meklēts finansējums (mēģinot piesaistīt dažādu fondu naudas). Tomēr šīm padomēm esot "vājas" pozīcijas kopējā ūdeņu pārvaldībā, lai gan ir dažas, kas strādā samērā efektīvi, bet tām parasti tad ir pašvaldību finansiālais un administratīvais atbalsts. Savukārt dažu padomju darbs tiek bloķēts dažādu dalībnieku interešu sadursmju dēļ.

Kā norāda Zviedrijas eksperti, no vienas puses SwAM ir vadošā iestāde ŪSD ieviešanā, no otras puses, Reģionālās ūdens pārvaldes var to izstrādātajās pasākumu programmās norādīt pasākumus, kas jāveic SwAM.

---

²⁶ *If necessary, the water authority may decide on sub-management plans for river basin, sector, issue or water type that take into account specific aspects of the aquatic environment management. A sub-management plan shall be appropriately included in the district management plan*

²⁷ Veidu, kādā tie nosakāmi virszemes ūdeņiem, ir tiesīga noteikt Jūras un iekšējo ūdeņu apsaimniekošanas aģentūra. Vides kvalitātes standarti attiecībā uz ūdeņiem, kā norādīts Ūdens regulā, jānosaka atbilstoši Direktīvas 2000/60 V un X Pielikumiem un Direktīvas 2008/105 3 un 4.p. un I.pielikumam. (2015: 516)

²⁸ Ūdens regulā (2004:660) 4. nodaļas 3. pants (ar grozījumiem, Regulation (2018: 2103)), kas ir formulēta "pienākuma" veidā, nosakot kritērijus un to, ka "ūdeņu iestādei ir jānosaka par mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektu, ja..."

²⁹ Ūdens regulā (2004:660) 4. nodaļas 9., 10. un 15. pants (grozīti 2018. gadā, pēc Eiropas Komisijas ierosinātās pārkāpuma lietas pret Zviedriju)

³⁰ Ūdens regulā (2004:660), 4. nodaļa

Vides kodekss (pēc grozījumiem 2018. gadā) nosaka arī pašvaldību atskaitīšanās pienākumus attiecībā uz vides kvalitātes standartu ieviešanas nodrošināšanu, deleģējot valdībai noteikt, ka pašvaldībām pienākums ziņot valdībai vai tās noteiktai iestādei kā pašvaldība to plānošanas jomā (kas notiek atbilstoši Plānošanas un būvniecības likumam) plāno īstenot rīcības programmu vai citus noteiktos pasākumus, kas nepieciešami atbilstoši Vides kodeksa 5.nodaļai noteikto vides kvalitātes standartu nodrošināšanai.³¹

Kopumā ūdeņu pārvaldības sistēma tiek vērtēta kā komplicēta, kura pašreiz tiek pārskatīta un visdrīzāk tikšot tuvākā gada vai divu laikā mainīta.³²

Ūdeņu apsaimniekošanas plāni, rīcības programmas un plāni to pieņemšana

Pēc grozījumiem, kas veikti 2018. un 2019. gadā, Vides kodeksa 5. nodaļā, tā tagad nosaka arī konkrētus rīcības pasākumus, lai nodrošinātu vides kvalitātes standartu ievērošanu, nosakot, ka vai nu valdība vai iestādes un pašvaldības (ja tā lemj valdība) izstrādā priekšlikumus, nodrošina konsultācijas un pieņem **rīcības programmu**. Rīcības programmu, kas jāizstrādā pašvaldībām, apstiprina pašvaldības dome. Rīcības programmas ir jānosūta valdības norādītajām iestādēm. 9. pants nosaka arī to, kam saturiski jābūt iekļautam tādās rīcības programmās, tostarp tajā jābūt vides kvalitātes **mērķiem**, kas jāievēro, **pasākumiem**, kas nepieciešami to nodrošināšanai, noteiktas **iestādes un pašvaldības, kas atbildīgas** par to nodrošināšanu, kā arī ietverti **termiņi**, kad pasākumi jāievieš un **finansu avoti**.³³ Vienlaikus Kodekss deleģē izstrādāt papildus noteikumus valdībai, ja nepieciešams.

Tā kā attiecībā uz ūdeņu apsaimniekošanu Valdība ir izstrādājusi atsevišķus noteikumus (Ūdeņu regulu), tad tajā ir detalizēts, kurš izstrādā upju baseinu apsaimniekošanas plānus un kāda ir procedūra.

Katra Reģionālā ūdeņu pārvalde izstrādā upju baseinu apgabala plānus (arī apakš-baseinu (sateces baseinu) plānus, ja uzskata sīkāku dalījumu par nepieciešamu).³⁴

Tos apstiprina Reģionālās ūdeņu pārvaldes delegācija. Tomēr, ja to pārsūdz (pret to iebilst), tad par to jālemj un gala lēmums jāpieņem valdībai.³⁵ Saskaņā ar Ūdeņu regulu, ūdeņu apsaimniekošanas plānus, kā arī rīcības programmas skata valdība tikai tad, ja tie tiek apstrīdēti. Apstrīdēt ir tiesīga SwAM, kā arī citas valsts iestādes vai attiecīgā apgabala pašvaldības, gadījumos, kad tie neatbilst likumiem, Ūdens regulas prasībām vai ŪDS 2000/60 prasībām.

Savukārt sabiedrības pārstāvjiem nav tiesību apstrīdēt plānus vai rīcības programmas.

Plāni un pasākumu programmas, kā arī vides mērķi ir juridiski saistoši citām valsts iestādēm un pašvaldībām kā izriet no normatīvā regulējuma. Tie ir jāņem vērā, izstrādājot teritorijas attīstības plānojumus un citus attīstības plānošanas dokumentus, kā arī izsniedzot atļaujas, tostarp būvniecības

---

³¹ Jāatzīmē, ka eksperti aptaujas anketā norāda, ka nav paredzētas nekādas sankcijas vai konsekvences, ja pašvaldība neievieš nepieciešamos pasākumus, un nereti ziņo, ka nav ieviesti finansējuma trūkuma dēļ

³² Upsalas Universitātes pētnieks H.Josefsson pieļāvums, izteikts aptaujas anketā

³³ Vides kodeksa 5.nod.9.punkts, nosakot, kas jāiekļauj tādās programmās, dod arī vispārīgu norādi par jebkādu citu informāciju, kas nepieciešama atbilstoši Zviedrijas dalībai Eiropas Savienībā

³⁴ Zviedrijas regulējumā tie tiek dēvēti vispārīgā terminā – "apsaimniekošanas plāni", bet saturiski atspoguļo to, kas prasīts saskaņā ar ŪSD atsaukties uz upju baseinu apsaimniekošanas plāniem

³⁵ Jebkurā gadījumā, saskaņā ar Vides Kodeksu (5. nodaļa) valdība ir tā, kas izlemj (pieņemot regulējumu), kuras no rīcības programmām, plāniem jāpieņem valdības līmenī un kādos gadījumos un kuras tā deleģē pieņemt citai valsts institūcijai vai pašvaldībām. Saskaņā ar Ūdeņu regulu ūdeņu jomā apsaimniekošanas plānus un rīcības programmas ir deleģēts izstrādāt un pieņemt Reģionālajai ūdeņu pārvaldei

atļaujas.³⁶ Plāni, pasākumu programmas un vides mērķi nav vispāršaistoši privātpersonām (īpašniekiem, indivīdiem vai uzņēmumiem), tomēr caur atļauju izsniegšanu un teritoriju plānojumu pieņemšanu (kuros tie jāņem vērā) ūdeņu apsaimniekošanas plāni ir netieši saistoši privātpersonām.

Par pasākumu programmas ieviešanu pašvaldībām ir jāziņo Reģionālajām ūdens pārvaldēm katru gadu (kā “*follow up*” nosacījums). Ziņojumus pārvaldes dokumentē (apkopo) ikgadējā ziņojumā. Par neizpildīšanu sankcijas nav noteiktas, sistēma vairāk darbojoties pēc “*shame and blame*” principa.

Vides mērķi un izņēmumu (no vides mērķiem) piemērošana

Par vides mērķu noteikšanu atbilstoši ŪDS prasībām un izņēmumu korektu piemērošanu (it īpaši ŪSD 4(7). pantu) pret Zviedriju Eiropas Savienība bija ierosinājusi pārkāpuma procedūru.³⁷ Tās rezultātā tika veikti būtiski grozījumi ūdens pārvaldības regulējumā, tostarp Vides kodeksā, grozot, cita starpā, 5. nodaļu, kas iepriekš noteica “vides kvalitātes standartus”, bet kopš 2019. gada “Vides kvalitātes standartus un vides kvalitātes pārvaldību” (kas ietver arī specifiskas prasības par ūdens vides kvalitātes nodrošināšanu).

Grozījumu rezultātā vides mērķi, kas noteikti ūdens stāvoklim, ir kā vispāršaistošas normas, kuras jāņem vērā, arī lemjot par atļauju izsniegšanu tādām darbībām, kas aptvertas ar ŪSD 4(7). pantu.³⁸

Saskaņā ar Vides kodeksu noteikts arī tas, ka “iestādes un pašvaldības ir atbildīgas par vides kvalitātes standartu ievērošanu.”³⁹

Pēc grozījumiem, kas pieņemti 2018. gadā, Vides kodekss nosaka, ka “Iestāde vai pašvaldība nedrīkst atļaut darbību vai pasākumu, ja, neskatoties uz piesārņojuma vai traucējuma samazināšanas pasākumiem, tas radīs tādu piesārņojuma vai traucējuma palielinājumu, kas izraisīs ūdens vides pasliktināšanos vai apdraudēs iespējas sasniegt ūdens stāvokli vai potenciālu atbilstoši noteiktajiem vides kvalitātes standartiem. Kad notiek testēšana jaunas atļaujas izsniegšanai vai kad tiek pārskatīta atļauja, ir jānosaka prasības un nosacījumi, lai novērstu tādu stāvokļa pasliktināšanos attiecīgās darbības dēļ.”⁴⁰

Valdība var izdot noteikumu **par izņēmumiem** no šajā punktā noteiktā aizlieguma, bet tikai tad, ja tas nepieciešams, lai sasniegtu svarīgākas sabiedrības intereses vai kuru noteikšanai ir cita veida īpašs pamatojums.⁴¹

Valdības izdotajos augstākminētajos noteikumos (Ūdeņu regulā), ir noteiktas “atkāpes, izņēmumi un izmaiņas, lai nodrošinātu saprātīgus un piemērotus vides apstākļus.”⁴²

---

³⁶ Plānošanas un būvniecības regulējuma 2. nodaļas 10. pants, kas prasa, lai plānošanā u.c. lēmumos, kas pieņemti pamatojoties uz šo regulējumu, tiktu ievēroti atbilstoši Vides kodeksa 5.nod.pieņemtie vides kvalitātes standarti un regulējums, kas pieņemts to ieviešanai. Vienlaikus Upsalas universitātes pētnieks Josefsson norāda, ka Zviedrija ir daudzkārt kritizēta kā tā ieviesusi ŪSD attiecībā uz teritorijas plānošanu. Tomēr arī nesenie grozījumi (2019), neko neesot tajā mainījuši iespējams tādēļ, ka Vides ministrijas (kas izstrādājusi grozījumus) kompetencē nav teritorijas plānošanas regulējuma izstrāde

³⁷ 27.11.2019. Komisija pieņēmusi lēmumu par pārkāpuma procedūras slēgšanu (lietā, kura ilga kopš 2007. gada)

³⁸ Jaunas izmaiņas, kas var izraisīt ūdens fiziskā stāvokļa izmaiņas

³⁹ Vides kodeksa grozījumi: Law (2010: 882)

⁴⁰ Vides kodeksa 5. nodaļas .4. pants (Grozījumi: Laughter (2018: 1407)) [Aptuvens autores tulkojums, jo grozījumu teksta ofic.tulkojums angļu valodā vēl nav pieejams.]

⁴¹ Vides kodeksa 5. nodaļas 6. pants (Grozījumi: Laughter (2018: 1407))

⁴² Ūdens regulas 4. nodaļa (jauna sadaļa, pēc grozījumiem 2018. gadā): Regulation (2018: 2103)

Saskaņā ar šiem noteikumiem, ūdens iestādei ir jālemj par vides kvalitātes izpildes nosacījumiem, tostarp, ja pagarināms termiņš to ieviešanai gadījumos, kad uzlabojumi, kas nepieciešami, lai sasniegtu standartus, nav iespējami tehnisku iemeslu dēļ vai ar saprātīgām izmaksām un nav risku, ka ūdens kvalitāte turpinās pasliktināties.

Faktiski ar šo normu Zviedrija dod tiesības ūdens iestādei (Reģionālajām ūdens pārvaldēm) noteikt vides mērķu sasniegšanu atliktā termiņā (līdz 2027. gadam), kā arī ilgākā termiņā, bet tikai tad, ja uzlabojumi līdz 2027. gadam nav iespējami dabisku apstākļu dēļ.⁴³ Arī par pārējo izņēmumu piemērošanu lemj ūdens iestāde (un noteikumos ietverti ŪSD uzskaitītie nosacījumi), izņemot attiecībā uz "jaunu izmaiņu atļaušanu, kas ietekmētu ūdensobjekta fizisko stāvokli vai ilgtspējīgu darbību, kurai ir risks pasliktināt ūdens stāvokli no izcila uz labu".

ŪSD 4(7). panta izņēmums

Saskaņā ar grozījumiem 2018. gadā, ŪSD 4(7). panta izņēmumu var atļaut (piemērot) iestāde vai pašvaldība, kura izsniedz atļaujas attiecībā uz konkrētām darbībām.⁴⁴ Izņēmumu var piemērot vienīgi, ja ievēroti visi noteikumos uzskaitītie nosacījumi (dublē ŪSD 4(7). panta nosacījumus).⁴⁵

Pirms atļaujas izsniegšanas, iestādei vai pašvaldībai jāuzklausā ūdens iestādes viedoklis (attiecīgā apgabala Reģionālās ūdens pārvaldes, kuras rajonā darbība plānota).⁴⁶ Pēc darbības atļaušanas ir jāinformē Reģionālā ūdens pārvalde, lai tā var pielāgot ūdens stāvokļa mērķus un plānu.⁴⁷

Attiecīgi, ja atļauja tiek izsniegta, ūdens iestādei ir jālemj par ūdens vides apsaimniekošanas nosacījumiem, ņemot vērā izmaiņas. Ja ūdens iestāde secina, ka nepastāv priekšnosacījumi, lai mainītu vides kvalitātes standartus, piemērojot (4(7). panta) izņēmumu, par ko lēmusi Zemes un Vides tiesa, ūdens iestādei jāziņo par to valdībai, skaidrojot iemeslus par un pret plānotajām izmaiņām. Attiecīgi šādā gadījumā ūdens iestāde sagaida valdības lēmumu par izmaiņu jautājumiem.⁴⁸

Par mākslīgiem vai stipri pārveidotiem ūdensobjektiem

Kopumā uz 2018. gadu Zviedrijā kā mākslīgi vai stipri pārveidoti bija noteikti 654 ūdensobjekti. Lielākā daļa no tiem klasificēti hidroelektrostaciju dēļ. Mazā daļa citu iemeslu dēļ, piemēram, apūdeņošanas (7), dzeramā ūdens, rekreācijas u.tml.

Lēmumus par mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektu noteikšanu pieņem Reģionālās ūdens pārvaldes delegācija (līdzīgi kā par pārējiem augstāk minētajiem izņēmumiem, izņemot ŪSD 4(7). panta), pamatojoties uz vispārīgi noteiktajiem nosacījumiem, kas iekļauti Ūdens regulā līdzīgi kādi atrodami Direktīvā.

Vienlaikus mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektiem izvirzītie vides mērķi līdz 2018. gadam bijuši pārāk vispārīgi un neskaidri. Kopš 2018. gada grozījumiem regulējumā mērķu noteikšana ir precizēta (kaut arī tie pirms pieņemšanas tika asi kritizēti no lauksaimnieku organizāciju un mazo HES īpašnieku

⁴³ Ūdens regulas 4. nodaļas 9. pants (grozījumi: Regulation (2018: 2103)

⁴⁴ Zviedrijā atkarībā no atļaujas veida to izsniedz vai nu Zemes un Vides tiesa vai pašvaldība (piem. būvniecības u.c.)

⁴⁵ Ūdens reguleas 11 un 12.pants (Regulation (2018: 2103))

⁴⁶ Saskaņā ar Vides kodeksa 22.nodaļu (13.pants), Zemes un Vides tiesai pirms lēmuma par darbības atļaušanu, piemērojot izņēmumu no aizlieguma atļaut darbību, kas var ietekmēt ūdens vides kvalitāti, ir pienākums saņemt Reģionālās ūdens pārvaldes viedokli

⁴⁷ Ūdens regulas 4.nod.13.pants. Regulation (2018: 2103)

⁴⁸ Ūdens regulas 4.nod.14.pants. Regulation (2018: 2103)

pusēs).⁴⁹ Kā norādīts diskusijās, Eiropas Savienības pārkāpuma lietā pret Zviedriju, kas ierosināta par nepilnīgu ŪSD ieviešanu, kaut formālajā procedūrā pārmetumi par mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektu izveides veidu nav iekļauti, neformālajās divpusējās sarunās Komisija pārmet, ka Zviedrija nav pienācīgi pamatojusi (precīzāk nav sniegusi nekādu pamatojumu) ūdensobjektu klasificēšanu kā mākslīgi vai stipri pārveidotu ūdensobjektu. Sistēma tiek mainīta, stājoties spēkā regulējuma grozījumiem 2019. gadā. Vienlaikus jāatzīmē, ka mērķis nav samazināt mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektu piemērošanu, bet noteikt pēc precizētiem, pamatotākiem kritērijiem.

Specifiski (problēm-orientēti) apsaimniekošanas pasākumi (piemēri)

Ar HES un dambjiem saistītā problemātika un risinājumi Zviedrijā

Pašreiz Zviedrijā galvenais fokuss ūdeņu apsaimniekošanas uzlabošanas kontekstā ir uz aizsprostiem un HES (regulējuma pilnveide, neefektīva nojaukšana, ūdens plūsmas atjaunošana). Zviedrijā ir ievērojams skaits vecu aizsprostu un HES, kas saražojot ļoti maz elektroenerģijas, bet nodara ievērojamu kaitējumu upju baseinā.

Zviedrijā elektrības ražošana, izmantojot ūdens jaudu, aizsākās jau pirms daudziem gadsimtiem, sākotnēji būvējot dzirnavas, un pirmie regulējumi paredzēja, ka viena trešdaļa no upes jāatstāj neaizšķērsota, ļaujot brīvu ūdens plūsmu un zivju migrāciju tajā.⁵⁰ Tomēr 20. gadsimta sākumā pieeja pamazām mainījās ar akcentu veicināt HES attīstību, neizvirzot pietiekami striktas prasības vides aizsardzībai. Vides prasību kontekstā fokuss bija tikai uz zaudējumu kompensēšanu komerczvejai. Rezultātā Zviedrijā ir daudzas HES, bet tikai dažām izbūvēti zivju ceļi un minimālais caurplūdums parasti noteikts 5% no vidējās plūsmas. Uz šodienu (2020. gads) Zviedrijā ir vairāk nekā 1800 HES un 600 regulējošu aizsprostu. 203 stacijas ir ar jaudu virs 10 MW, kas saražo 93% no kopējiem 65 TWh hidro elektrības kopējās jaudas un nodrošina gandrīz visu regulējošo jaudu.⁵¹

Saskaņā ar ŪSD klasifikāciju Zviedrijā hidroenerģija rada visintensīvāko slodzi uz upēm un ezeriem. Gandrīz 4000 upju ūdensobjekti un 1000 ezeru ir negatīvi ietekmēti to regulēšanas un plūduma pārtraukumu dēļ. Šie fakti un arī saistības, kas izriet no ES prasībām, liek pārskatīt HES atļaujas, lai samazinātu to ietekmi uz vidi. Pašreiz tikai apmēram 200 HES ir izbūvēti zivju ceļi, bet 50% no tiem atbilstoši nefunkcionē, kā arī esot apmēram 10 000 cita veida aizsprostu, kas bloķē upju plūsmu.⁵²

2014. gadā Zviedrijas Jūras un iekšējo ūdeņu aģentūra kopā ar Valsts Enerģētikas aģentūru ierosināja valsts stratēģiju vides stāvokļa uzlabošanai, vienlaikus ņemot vērā vajadzību nodrošināt hidroelektroenerģijas ražošanu.

Plānā ierosināti dažādi mērķi, ņemot vērā 7 sateču baseinu grupas un pamatojoties uz ievērojamu skaitu vides parametru, enerģijas vērtības raksturojošiem elementiem un dažādu citu kritēriju analīzi. Stratēģija arī ietver nosacījumus mākslīgi vai stipri pārveidotiem ūdensobjektu klasificēšanai, ja tajā atrodas HES, nosakot 1.5 TWh kā etalonu (robežsliekšni). Ja stratēģiju pilnībā ieviestu, tas nozīmētu

⁴⁹ Sk.sīkāk: prof.Darpo J. FLEXIBILITIES WITH REGARD TO MEETING EU REGULATORY OBJECTIVES AND REQUIREMENTS, Sweden, AVOSETTA MEETING, Wien 25-26.May 2018

⁵⁰ Sk.sīkāku informāciju: <https://www.havochvatten.se/en/swam/eu--international/towards-sustainable-hydropower-in-sweden.html>

⁵¹ Regulējošo jaudu pieprasījums strauji pieaugot, pieaugot vēju un daļēji saules enerģijas izmantošanai.

⁵² Svensson M. Swedish National plan for sustainable hydropower. 12.06.2019. Pieejama: <https://www.havochvatten.se/download/18.4b6151c116b836ca6986b5e5/1561710646219/swedish-national-plan-for-sustainable-hydropower.pdf>

ieviest ekoloģisko caurplūdumu un zivju ceļu izbūvi daudzās HES, izņemot liela mēroga regulējošās stacijas.

Stratēģija tika plaši apspriesta ar dažādām ieinteresētajām pusēm, t.sk. enerģētikas industriju, NVO u.c. 2015. gadā. Priekšlikums tika iesniegts valdībai, ierosinot mainīt normatīvo regulējumu, kā arī izveidot vides fondu, kuru veidotu maksājumi no hidroenerģijas kompānijām.

Diskusijas turpinājās un 2016. gada jūnijā vairākas parlamentā pārstāvētās partijas parakstīja tā saucamo Enerģētikas Līgumu, kas bija par pamatu pieņemt grozījumus normatīvajos aktos, tostarp lai pilnīgāk saskaņotu Zviedrijas regulējumu ar Eiropas Savienības prasībām.⁵³ 2019. gadā spēkā stājies regulējums, kas paredz pamazām pārskatīt HES atļaujas, nosakot, ka visām HES jābūt vides aizsardzības prasībām atbilstošām atļaujām noteiktā termiņā. Neskatoties uz plānotajiem atbalsta pasākumiem (caur fondu u.c.), Zviedrijas eksperti norāda, ka plāns nenodrošinās ŪDS prasībām atbilstošu mērķu sasniegšanu līdz 2027. gadam Zviedrijā, turklāt problēmas ir ne tikai ar HES regulēšanu, bet arī ar notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbību kā būtisku slodzi uz ūdens stāvokli, kas netiek atbilstoši ierobežota.

Kā redzams SwAM prezentācijā par Zviedrijas nacionālo plānu pārejai uz 100% atjaunojamiem energoresursiem, kas vienlaikus nodrošinātu negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanu no HES, tā nodrošināšanai paredzēti divi galvenie mehānismi: visu licenču pārskatīšana līdz 2040. gadam, iestrādājot tajās vides prasības un atbalsta fondus.⁵⁴

Attiecībā uz HES atļauju pārskatīšanu regulējums paredz, ka šo procesu uzsāk pēc operatoru iniciatīvas un, to veicot, viņiem ir tiesības iegūt atbalsta finansējumu no izveidotā fonda.⁵⁵ Finansējums izveidotajā fondā nāk caur nodevu noteikšanu uz elektrību, kas tiek saražota HES. Šāda finansējuma sistēma veidota (nevis tiešs valsts finansējums), lai izvairītos no Eiropas Savienības pārmetumiem par nelikumīgu valsts atbalstu.

Diskusijās arī prognozēts, ka jaunie pasākumi daudziem veco aizsprostu īpašniekiem un mazražojošajiem HES būs pārāk dārgi (piemēram, lai izbūvētu zivju ceļus un pēc tam uzturētu) un tie izvēlēties "izmaksu shēmu," saņemot kompensāciju aizsprostu nojaukšanai.

Uz pašreizējo brīdi – 2020. gadu – HES atļauju pārskatīšanas process vēl nav uzsākts un kā norāda Upsalas universitātes pētnieks Josefsson, pašreiz nav īsti skaidrības, kā praktiski (cik ātri un jēgpilni) šis plāns varētu tikt realizēts. Bet jāatzīmē, ka ar Eiropas Savienību bija panākta vienošanās (pārkāpuma procedūras ietvaros), ka visas atļaujas jāpārskata un jāatjaunina līdz 2027. gadam, tomēr prognozes liecina, ka visu nevarēšot izdarīt ātrāk par 2040. gadu, kas arī faktiski ir ielikts nacionālajā plānā kā gala termiņš.⁵⁶

Lai risinātu neefektīvo HES (mazs saražotās elektrības apjoms, bet ievērojama ietekme uz vidi) un veco aizsprostu (dambju) problemātiku, Zviedrijas fonda izveides un regulējuma ietvaros ir paredzēta

---

⁵³ Eiropas Komisija esot vairākkārt pārmetusi Zviedrijai (ierosinot arī pārkāpumu procedūras) neatbilstību ŪSD un norādījusi, ka nepārskatot HES atļaujas nevar sasniegt Direktīvas mērķus

⁵⁴ Svensson M. Swedish National plan for sustainable hydropower. 12.06.2019. Pieejama: <https://www.havochvatten.se/download/18.4b6151c116b836ca6986b5e5/1561710646219/swedish-national-plan-for-sustainable-hydropower.pdf>

⁵⁵ Hidroelektrības vides fonds tika izveidots gandrīz 1 miljardu EUR apmērā un papildus tajā jāiemaksā visiem HES īpašniekiem, kas nodrošinās apm.0.3 miljrd. ieguldījumu fondā

⁵⁶ Sk.sīkāku informāciju par nacionālo plānu un termiņiem: Svensson M. Swedish National plan for sustainable hydropower. 12.06.2019. (prezentācija)

finansēšanas sistēma, lai nojauktu šādas stacijas un dambjus. Attiecīgi Zviedrijas eksperts kā vienu no apsaimniekošanas pasākumiem min “vecu dambju nojaukšanu.”

Ūdensobjektu prioritizēšana

Reģiona (*county*) administrācijai, plānojot uzraudzību, ir jānosaka prioritārie ūdensobjekti, kuros ūdens stāvoklis ir zemāks par “labu” stāvokli, lai iekārtu operatoriem būtu jāsamazina to radītais piesārņojums. Reģionu administrācijai arī ir jāievieš prioritizēšanas sistēma atjaunošanas pasākumiem ūdensobjektos, kuros stāvoklis ir zemāks par “labu”, kad tā apstiprina finansējumu lauksaimniecībai no kopējās lauksaimniecības politikas finansējuma (CAP).⁵⁷

Atļauju pārskatīšana

Atļauju pārskatīšana var notikt tikai, ja to paredz likums, nosaka uzraugošā iestāde vai pēc paša atļaujas turētāja iniciatīvas. Atļaujas izdevējs nevar ierosināt atļaujas pārskatīšanu pēc tās spēkā stāšanās.

Privātpersonu iesaiste ūdeņu apsaimniekošanā

Zviedrijā nav noteikti atsevišķi vai no vispārējās kārtības atšķirīgi noteikumi vai prasības attiecībā uz privātā īpašumā esošām upēm, un apsaimniekošanas pasākumi netiek atšķirīgi noteikti, ņemot vērā īpašuma piederības formu.

Vides mērķi un noteiktie pasākumi programmās nav tiešā veidā juridiski saistoši privātīpašniekiem. Tie ir juridiski saistoši pašvaldībām un atbildīgajām iestādēm, kurus tām attiecīgi jāpiemēro atļauju izsniegšanas procesā, kā arī teritorijas plānošanas procesā utt. Tas attiecīgi nozīmē, ka pasākumi ir netieši saistoši privātpersonām, kuru darbības tiek atbilstoši tiem regulētas.

Privātpersonas, tostarp piekrastu zemju īpašnieki (kuriem attiecīgi pieder ūdens lietošanas tiesības), tiek iesaistīti ūdeņu apsaimniekošanā caur Ūdeņu padomēm. Ūdens padomes tiek izveidotas, ģeogrāfiski ņemot vērā upju baseinu apgabalus, to pārstāvniecība un galvenais raksturojums jau apskatīts augstāk nodaļā par pārvaldību.

Secinājumi dažu Latvijas sistēmai svarīgu jautājumu kontekstā

Par ūdeņu pārvaldību atbildīgas ir Reģionālās ūdeņu iestādes, kas tiek izveidotas katram upju baseina apgabalam, izmantojot jau esošo reģionālo administrāciju struktūru un nozīmējot vienu no attiecīgā apgabalā ietilpstošajām administrācijām kā atbildīgu par ūdeņu pārvaldību reģionā. Apsaimniekošanas pasākumus nodrošina gan Reģionālās ūdens pārvaldes, gan pašvaldības, kurām ir saistoši gan UBAAP, gan pasākumu programmas, gan sasniedzamie vides mērķi. Tātad Zviedrijā ir galvenais (bet Latvijā trūkstošais) elements – par apsaimniekošanu atbildīgās iestādes, pašvaldības iesaistītas ūdeņu apsaimniekošanā (un plānošanā), rīcības plānu izstrādē, kā arī ir konkrēti definēti pienākumi, tostarp atskaitīties par paveikto ikgadēju ziņojumu formā.

Vides mērķi (vides kvalitātes standarti ūdensobjektiem) ir juridiski saistoši gan iestādēm, gan pašvaldībām. Izņēmumu noteikšanai ir definēta procedūra un atbildīgā iestāde, tostarp kopš 2019. gada ŪDS 4(7). panta izņēmums ir integrēts atļauju izdošanas sistēmā.

---

⁵⁷ Informācija no K.H Sjöberg aptaujas anketas

Privātīpašniekiem nav noteikti atsevišķi vai atšķirīgi noteikumi vai uzlikti pienākumi ūdeņu apsaimniekošanas jomā. Visi veicamie pasākumi izriet no pasākumu programmām, kurās nav izdalīts tas, vai ūdens objekts privāts vai publisks un nav noteikti atšķirīgi pasākumi tā iemesla dēļ. Tomēr vienlaikus aptaujātie eksperti nesaskata problemātiku iesaistīt tos ar likumu noteikto pasākumu veikšanā vai ierobežojot to ūdeņu lietošanas tiesības, ja tas nepieciešamas ūdens stāvokļa vides mērķu sasniegšanai (par HES, kas balstās uz vecajām atļaujām, ir cita problemātika, kas tiek atsevišķi risināta).

HES un veco aizsprostu problemātikai – izstrādāts atsevišķs plāns un paredzēts fonds (finansējums), ko veido hidroelektro ražotāju maksājumi. Fonds plānots, lai veicinātu ūdens vides kvalitātes uzlabošanu, pielāgojot/pārveidojot HES videi draudzīgākā veidā, tostarp zivju ceļu izbūvei, kā arī, lai nojauktu maz efektīvos HES un vecos dambjus.

Vācija

Informācijas apkopojums, kas veikts šī projekta ietvaros, raksturo atsevišķus Vācijas ūdens pārvaldības un apsaimniekošanas sistēmas aspektus. Vācijas pārvaldības sistēma ir komplicēta tās federālās politiskās sistēmas un tai pakārtoto kompetenču dēļ, tādēļ visaptveroša Vācijas pieeja un tā ieviešanas mehānismi netika pētīti.

Tomēr, tā kā privāto un publisko tiesību, it īpaši administratīvo tiesību jomā, Latvijas tiesību sistēma ir iespaidojusies no Vācijas un daudzi elementi privātpašuma definēšanā tām ir kopīgi, tad šajā aspektā Vācijas pieredze ir izpētes vērtā, kā arī kopumā tā tiek uzskatīta par vadošu romiešu-ģermāņu tiesību sistēmas tradīcijas reprezentētājvalsti, no kuras iespaidojušās daudzas kontinentālās Eiropas valstis, tostarp Latvija. Tādēļ zemāk apkopota informācija ir kā papildus informācijas avots, uz ko balstījās projekta ietvaros veiktā pētniecība, papildus pētījumā norādītajiem citiem avotiem.⁵⁸

Galvenā problemātika, kas Vācijai traucē sasniegt ŪSD izvirzītos vides mērķus attiecībā uz virszemes ūdeņu stāvokli, ir saistīta ar fiziskiem pārveidojumiem, kas ietekmē hidroloģiju un ģeomorfoloģiju, kā arī piesārņojumu, kas tiek raksturota šādi:

“The failure to achieve the WFD objectives related to surface water bodies in Germany can probably be attributed in most cases to physical alterations affecting the hydrology and/or geomorphology of a water body, as well as transverse structures such as weirs and sills that impede the upstream migration of fish and smaller aquatic organisms (Borchardt, Bosenius et al. 2005). Another important factor is nutrient input from diffuse sources, mainly agricultural activities, as well as chemical pressures from wastewater treatment plants and precipitation drainage (Borchardt, Bosenius et al. 2005).”⁵⁹

Institucionālā sistēma un atbildības

Pašreizējais Vācijā Federālais Ūdens likums (WHG) stājās spēkā 01.03.2010, kas pārnesa ŪSD definīcijas, piemēram upju baseini, upju baseinu apgabali. Likums arī nosaka to, ka ir jāveic gan nacionālo, gan starptautisko koordinēšanu.

Vācijā ir noteikti desmit upju baseina apgabali. Taču nav vienas upes baseina apgabala izpildinstitūcijas, kuras atbildība būtu konkrētā baseina apgabala ūdens resursu vispārējā pārvaldība. Vides ministrs ir kompetentā iestāde, kas ziņo Eiropas Komisijai. Bez tā var nodalīt vēl šādas kompetentās iestādes (*Maßnahmentrager*).

Vācijas federālā valdība ir atbildīga par federālo ūdensceļu pārvaldību (WHG §4 (1), *Bundeswasserstraßengesetz* § 7). Federālo zemju (*Länder*) līmenī kompetento iestādi ieceļ saskaņā ar Likumu par Federālām Zemes.

---

⁵⁸ Vienlaikus jānorāda, ka daudzviet informācija palikusi oriģinālvalodā (kā saņemts no Vācijas ekspertiem vai cita informācijas avota), kas izmantota pētījumā, to netulkojot, jo nav bijis nepieciešams integrēt konceptuālajā ziņojumā, kas ir šī projekta galvenais nodevums

⁵⁹ Dealing with complexity and policy discretion A comparison of the implementation process of the European Water Framework Directive in five member states. Edited by Y. Uitenboogaart, J.J.H. van Kempen, M. A. Wiering, H.F.M.W. van Rijswijk. 2009, pp. 39.-40.

Par federālo un federālo zemju tiesību aktu izpildi atbildīgas ir tikai federālās zemes. Federālajai valdībai šajā ziņā nav uzraudzības pilnvaru. Lielākajā daļā federālo zemju, izņemot pilsētu valstis un ļoti mazās federālās zemes, ūdens apsaimniekošana notiek pēc tipiskas pārvaldes struktūras trīs līmeņos⁶⁰:

- augstākā līmeņa iestāde (*oberste Wasserbehörde*): ministrija, kuras kompetencē ir ūdens apsaimniekošanas plānošana (tai skaitā pasākumu programmas izstrāde). Parasti tā ir Vides ministrija (pienākumi: vadība un visaptverošas administratīvās procedūras). Piemēram, Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajā zemē "*oberste Wasserbehörde*" ir Vides, lauksaimniecības, dabas un patērētāju aizsardzības ministrija (*Ministerium für Umwelt, Landwirtschaft, Natur- und Verbraucherschutz*);
- vidējā līmeņa iestāde (*obere Wasserbehörde*): rajona iestādes, reģionālie komisāri, valsts biroji (atbildība: reģionālā ūdenssaimniecības plānošana (apakš baseinu, sateces baseinu līmenī), īpašas nozīmes procedūras saskaņā ar ūdens apsaimniekošanas likumiem, administratīvās procedūras). Piemēram, Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajā zemē tās ir 5 reģionu valdības (*Bezirksregierung*);⁶¹
- zemākā līmeņa iestāde (*untere Wasserbehörde*): ūdens pārvaldes novados, tehniskās iestādes (pienākumi: procedūras saskaņā ar ūdens apsaimniekošanas likumu, ekspertu konsultācijas, ūdenstilpju un izplūdes gadījumu uzraudzība). Piemēram, Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajā zemē tie ir novadi un pilsētas, kuras neietilpst nevienā novadā (*der Kreis und die kreisfreie Stadt*).

Lai koordinētu ūdenssaimniecības politiku, federālās zemes un federālā valdība ir izveidojušas Vācijas darba grupu federālo zemju un federālās valdības ūdens jautājumos (*Bund/Länderarbeitsgemeinschaft Wasser, LAWA*). Darba grupā federālās zemes koordinē administratīvo īstenošanu savā starpā un saskaņo tiesību aktus ar federālo valdību.

Vācijā pagastu pašvaldības (*Kommunen*) ir pakļautas zemākam pārvaldības līmenim – *untere Wasserbehörden*. Galvenā to funkcija ir nodrošināt ūdenssaimniecības pakalpojumus, tai skaitā adekvātu notekūdeņu attīrīšanu.

Vācijas pašvaldībām ir divi uzdevumi. No vienas puses, viņi pārvalda savas intereses un sniegtos pakalpojumus (*kommunale Selbstverwaltung*). No otras puses, viņi darbojas kā zemākas pārvaldības iestādes, piemēram, attiecībā uz dabas aizsardzību vai ūdens apsaimniekošanu. Ja viņi darbojas šajā Zemes pārvaldes un likuma jomā, viņiem ir saistoši augstāko valsts iestāžu, piemēram, Vides ministrijas, norādījumi. Ūdens padomes ir dalībnieki publiskajās tiesībās, un katrai ūdens padomei ir savs likums, ar kuru tā tiek dibināta un kas tai piešķir kompetences. Piemēram, ūdens padomes uzdevums ir atjaunot tās teritorijā esošo virszemes ūdenstilpju dabisko stāvokli (Eifel-Rur-Verbandgesetz 2. panta 1. punkts 3.).

---

⁶⁰ Pārvaldības līmeņi tiek noteikti federālās zemes ūdens likumos. Piemēram: Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajā zemes Ūdens likuma „§ 114 Behördenaufbau”

https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=3920070525140450679

⁶¹ <https://www.flussgebiete.nrw.de/organisation-und-zustaendigkeiten-nrw-742>

Vides mērķu definēšana

31.07.2009. *Federālais likums par ūdenssaimniecību (Wasserhaushaltsgesetz jeb WHG)*, kura 27. pantā "Virszemes ūdeņu apsaimniekošanas mērķi" ir noteikts:

"1) Ciktāl virszemes ūdeņi nav kvalificēti kā mākslīgi un stipri pārveidoti saskaņā ar 28. pantu, **tos apsaimnieko tā, lai:**

1. **novērstu** ekoloģiskā stāvokļa un ķīmiskās kvalitātes rādītāju pasliktināšanos un

2. **saglabātu vai panāktu labu ekoloģisko stāvokli un labus ķīmiskās kvalitātes rādītājus.**

2) Virszemes ūdeņi, kurus kvalificē kā **mākslīgus un stipri pārveidotus** saskaņā ar 28. pantu, tos apsaimnieko tā, lai

1. novērstu ekoloģiskā potenciāla un ķīmiskās kvalitātes stāvokļa pasliktināšanos un

2. saglabātu vai panāktu labu ekoloģisko potenciālu un labus ķīmiskās kvalitātes rādītājus."

Šos nosacījumus tālāk integrē citos normatīvajos aktos, lai nodrošinātu to īstenošanu/ievērošanu, piemēram,

1968. gada 2. aprīļa *Federālā likuma par ūdens ceļiem (Bundeswasserstraßengesetz)* 12. panta 7. punkta trešajā teikumā ir noteikts:

"**Ierīkošanas projektos ņem vērā tos apsaimniekošanas mērķus**, kuri ir piemērojami saskaņā ar [WHG] 27.-31. pantu."

Minētā likuma 14. panta 1. punkta otrajā teikumā ir paredzēts:

"Apstiprinot projektu, ir jāņem vērā gan visas sabiedrības intereses, gan privātās intereses, ko skar šis projekts, ieskaitot tā ietekmi uz vidi."

Par izņēmumu piemērošanu⁶²

- ŪSD 4(5). pants identiski pārņemts Vācijas WHG 30. pantā.

Vācijas kompetentās iestādes izmanto šāda izņēmuma piemērošanas iespēju. Pirmajā upju baseinu apsaimniekošanas ciklā (2009-2015) Ziemeļreinas-Vestfālenes zemē tika plānots, ka labu stāvokli nerasniegs 36% no pazemes ūdeņiem un 82% no virszemes ūdeņiem, taču tikai daļa no izņēmumiem ir attiecināti ar ŪSD 4(5). pantu. Saistībā ar pazemes ūdeņiem izņēmumi attiecas uz Reinas, Māsas, Elbas un Oderas upes derīgo izrakteņu ieguves rajoniem, kas ir ietekmējuši pazemes ūdeņus. Savukārt virszemes ūdeņus ietekmēja smago metālu piesārņojums no atkritumu izgāztuvēm, raktuvēm un piesārņotām vietām.

Vairumā gadījumi tiek plānoti termiņa pagarinājumi saskaņā ar ŪSD 4(4). pantu vai Vācijas ūdens likuma § 29(2). punktu⁶³. Otrajā plānošanas ciklā (2015-2021) Vācijas kompetentās iestādes ir noteikušas mazāk stingrus mērķus, lietojot ŪSD 4 (4). pantu.

⁶² Informācija no Avosetta ziņojuma par Vācijas sistēmu (2018), atbildot uz specifiskiem jautājumiem (prof. Bernhard Wegener). www.Avosetta.org

⁶³ BMU/UBA, Die Wasserrahmenrichtlinie – Auf dem Weg zu guten Gewässern, www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/publikation/long/4012.pdf, p. 13 f.

Nākamajā (trešajā) apsaimniekošanas ciklā (2021.-2027.) tiek plānots izmantot ŪSD 4(5). pantu vairākos gadījumos.⁶⁴ Iemesls ir tas, ka termiņa pagarinājumu var izmantot tikai divas reizes pēc kārtas. Attiecīgi trešajā apsaimniekošanas ciklā ir jāizlemj, vai tiks sasniegts labs stāvoklis jeb tiks pieļauti “mazāk stingri sasniedzamie vides mērķi”.

Līdz šim pamatojums, lai noteiktu “mazāk stingri vides mērķus,” ir bijis galvenokārt “praktiski neiespējami (dēļ cilvēka darbības un dabas apstākļiem) un daudz retāk saistīts ar “neproporcionāli augstām izmaksām”.

Ja kompetentās iestādes ir noteikušas mazāk stingrus vides mērķus savos upju baseinu apsaimniekošanas plānos, tad šie mērķi ir regulāri jāpārskata⁶⁵. LAWA rekomendē pārskatīšanu tad, kad tiek atjaunoti upju baseinu apsaimniekošanas plāni⁶⁶. Viens no piemēriem ir Elbas upes pazemes ūdeņu mērķu noteikšana otrajā apsaimniekošanas ciklā. Pateicoties regulāriem mērījumiem, tika precizēti sasniedzamie mērķi, kas bija saskaņā ar aktuālo situāciju un izpratni par sasniedzamajiem mērķiem⁶⁷.

Saskaņā ar Ūdens likumu (WHG) § 83 (4) WHG katra persona var iesniegt kompetentai iestādei rakstiskus komentārus sešus mēnešu laikā kopš ir publicēts apsaimniekošanas plāns, kas ietver arī plānotos izņēmumus. Taču apsaimniekošanas plānu juridiskā daba ir “*publicized administration internal*”⁶⁸. Saskaņā ar WHG §85 kompetentām iestādēm ir jāsekmē aktīva sabiedrības līdzdalība upju baseinu plānu un pasākumu programmas izstrādes, pārskatīšanas un atjaunošanas laikā. Tādējādi sabiedrība tiek iesaistīta, arī nosakot attiecīgo ūdens objektu “mazāk stingrus vides mērķus.”

Ieteikums ūdeņu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanai⁶⁹

Vācijā pastāv reģionālas ūdens asociācijas (*Wasserverbände*), kuras ir izveidotas saskaņā ar federālo un federālo zemju Ūdens un augsnes asociācijas likumu (*Wasserverbandsgesetze*)⁷⁰. Ūdens asociāciju biedri ir ūdens īpašnieki reģionos, kā arī personas, kuru saimnieciskā darbība ir atkarīga no ūdens resursiem. Šīm asociācijām ir vairākas funkcijas – ūdens apsaimniekošana lauksaimniecības vajadzībām, plūdu aizsardzības pasākumu nodrošināšana. Šī pieeja tiek uzskatīta par ļoti efektīvu formu, lai nodrošināt sadarbību starp valsti un privātipašniekiem.

⁶⁴ Reese, M. (2016): Voraussetzungen für verminderte Gewässerschutzziele nach Art. 4 Abs. 5 WRRL Zeitschrift für Umweltrecht (ZUR) 27 (4), 203.-215.

⁶⁵ BeckOKUmweltrecht-Giesberts/Reinhardt/Ginzky, § 30 WHG, Vorbemerkungen

⁶⁶ LAWA, Textbausteine für die Festlegung weniger strenger Bewirtschaftungsziele, die den Zustand der Wasserkörper betreffen, Produktdatenblatt 2.7.11, p. 7

⁶⁷ FGG Elbe, Überprüfung der Festlegung weniger strenger Bewirtschaftungsziele Grundwasserkörper SAL GW 14a (Merseburger Buntsandsteinplatte

⁶⁸ Czychowski/Reinhardt, WHG Kommentar, § 83, Rn. 8

⁶⁹ Šis ir ieteikums no prof.G.Winter, diskutējot par ūdeņu apsaimniekošanas sistēmu.

⁷⁰ <https://www.gesetze-im-internet.de/wvg/index.html>

Austrija

Šajā nodaļā ir apkopota informācija, kas iegūstama no Eiropas Savienības Tiesas skatītajām lietām un Ūdens likuma attiecīgajām normām,⁷¹ kā arī akadēmiķu sniegtās informācijas Avosetta ziņojumu ietvaros.⁷²

Austrijas Federālā lauksaimniecības, mežsaimniecības, vides un ūdenssaimniecības ministrija, provinces un pašvaldības ir atbildīgas par vides likumdošanu un ūdens resursu aizsardzību. Austrijas Ūdens likums nosaka juridiskās prasības ūdens resursu izmantošanai un aizsardzībai. Saskaņā ar piešķirtajām kompetencēm provinces un pašvaldības ievieš noteiktās juridiskās prasības, bet provinces iestādes uzrauga prasību ieviešanu.

Austrijas Ūdens likums (*Wasserrechtsgesetz, 1959, WRG*)

* Citēts gan no likuma tulkojuma (no vācu valodas) angļu valodā, gan no Eiropas Savienības Tiesas lietās: C-346/14 Komisija v. Austriju

Projects with effects on the water status

Section 104a.

(1) Projects where

1. by changes in the hydromorphological properties of a surface water body or by changes in the water level of groundwater bodies

a) with the failure to achieve good groundwater status, good ecological status or possibly good ecological potential or

b) a deterioration in the condition of a surface water or groundwater body is to be expected,

2. pollutant inputs can lead to a deterioration from a very good to a good status of a surface water body as a result of new sustainable development activity,

are in any case projects in which effects on public considerations are to be expected (sections 104 (1), 106).

(2) A license for projects in accordance with paragraph 1 that require a license or approval due to or in conjunction with water law provisions can only be granted if the examination of public interests (sections 104, 105) has shown that

1. all practical measures have been taken to reduce the negative effects on the condition of the surface or groundwater body and

2. the reasons for the changes are of overriding public interest and / or that the benefits that the achievement of the objectives set out in sections 30a, c and d have for the environment and society through the benefits of the new changes for human health maintaining human security or sustainable development is surpassed and

⁷¹ Tā nav tulkota, jo nesastāda to valstu pieredzes analīzi, kas bija jāpēta projekta ietvaros. Tomēr tā kā šī informācija ir bijusi par pamatu pētījumā atspoguļotajai informācijai, tad tā tiek pievienota Pētījumam kā papildus informācijas avots

⁷² Pieejami: www.Avosetta.org.

3. the beneficial objectives that these changes in the surface water or groundwater body are intended to serve cannot be achieved by other means that represent a much better environmental option due to reasons of technical feasibility or due to disproportionate costs.

(3) As part of the review of public interests, in particular with regard to the compatibility of the project with water management plans and goals, the water management planning body is demonstrably to be consulted. The water management planning body can appeal against a decision that deviates from the worsening prohibition within the framework of its party position (section 55 (5)) due to a public interest review in accordance with paragraph 2 nos. 1 to 3 of the public interest to the Administrative court, provided that it has either not been shown to be involved in the procedure or the decision contradicts a reasoned negative opinion given by the water management planning body, taking into account paragraph 2. [...] If requested, the license holder must be informed by the water management planning body before the three-month period has expired whether there are reasons for lodging a complaint with the Administrative Court.

(4) The reasons for a deviation from the deterioration ban are to be set out in detail in the National Water Management Plan (Section 55c) and the goals are to be reviewed every six years (Section 133 subsections 6, 135).

§ 105

Public interests.

§ 105. (1) In the public interest, an application for approval of a project can in particular be regarded as inadmissible or can only be approved under appropriate conditions and additional provisions if:

a) there would be a risk of damage to national defense or a threat to public security or harmful consequences;

b) a significant impairment of the course of the floods and the ice or the boat or raft trip is to be worried;

c) the proposed project is inconsistent with existing or envisaged water regulations;

d) a harmful influence on the course, the height, the slope or the banks of the natural waters would be brought about;

e) the quality of the water would be adversely affected;

f) a significant hindrance to community use, a threat to the necessary water supply, the national culture or a significant impairment or threat to a monument of historical, artistic or cultural importance or a natural monument, the aesthetic effect of a townscape or natural beauty or the flora and fauna;

g) the intended water system, if it is intended for an industrial project, would create insurmountable obstacles to agricultural use of the water and this conflict of interests could be resolved without disadvantage for the industrial project by determining a different location in the water concerned;

h) water would be wasted due to the nature of the proposed installation;

i) it follows that an undertaking using the motor power of public waters does not correspond to the fullest possible economic exploitation of the hydropower used;

k) to the disadvantage of domestic water to be drained abroad;

l) the project contradicts the interests of water management planning in securing the drinking and utility water supply.

m) there is a significant impairment to the ecological status of the waters;

n) there is a significant impairment of the objectives resulting from other Community law provisions.

(2) If necessary, the requirements to be stipulated in Paragraph 1 must also include measures relating to the storage and other treatment of waste that are to be expected from the operation of the water system, as well as measures in the event of an interruption of operation and for incidents, unless I Main piece 8a. Section of the Trade Regulations apply. The water rights authority can also allow certain conditions to be met only after a point in time, in accordance with the time required for the measures required for this, after commissioning of the system or parts of the system, if, on the other hand, from the standpoint of protecting third-party rights or the public rights mentioned in paragraph 1 Interests there are no concerns.

§ 106

Rejection without negotiation.

§ 106. If it already emerges from the surveys to be carried out in accordance with Section 104 that the project is inadmissible for public reasons, the application must be rejected. The water rights authority must notify the applicant of any other concerns that may exist against a project in order to clarify or amend the draft, setting a reasonable period of time to be determined by calendar. If this period expires without result, the application is considered withdrawn.

§ 21.a

(no ES Tiesas sprieduma)

“1) Ja pēc atļaujas piešķiršanas, it īpaši, ņemot vērā kontroles rezultātus (55. d pants), atklājas, ka, lai gan ir ievēroti lēmuma par atļaujas piešķiršanu vai citās tiesību normās noteiktie nosacījumi un noteikumi, nav pietiekami aizsargātas sabiedrības intereses (105. pants), iestāde, ievērojot 52. panta 2. punkta otro teikumu, atbilstoši esošajām tehniskajām iespējām nosaka citus nosacījumus vai nepieciešamos nosacījumus (12.a pants), lai nodrošinātu šo aizsardzību, nosaka pielāgošanas mērķus un pieprasa iesniegt atbilstošos projekta dokumentus, kas attiecas uz pielāgošanu, uz laiku vai ilgstoši ierobežo ūdens patēriņa veidu vai apjomu vai arī uz laiku vai ilglaicīgi aizliedz ūdens izmantošanu.

*2) Iestāde nosaka saprātīgu termiņu 1. punktā paredzēto rīkojumu izpildei, kā arī vajadzīgo adaptācijas pasākumu plānošanai un attiecīgo projekta dokumentu iesniegšanai; attiecībā uz projekta dokumentu obligāto saturu ir piemērojams 103. pants. Šo termiņu pagarina, ja persona, uz kuru attiecas šis pienākums, pierāda, ka nespēj ievērot šo termiņu ne savas vainas pēc. Minēto termiņu aptur, ja savlaicīgi tiek iesniegts lūgums to pagarināt. Ja termiņš beidzas bez rezultāta, *mutatis mutandis* ir piemērojams 27. panta 4. punkts.*

3) Iestāde nevar noteikt pasākumus 1. punkta izpratnē, ja tie ir nesamērīgi. Šajā ziņā ir piemērojami šādi principi:

a) ar šo pasākumu īstenošanu saistītās izmaksas nedrīkst būt nesamērīgas salīdzinājumā ar gaidāmo rezultātu, ņemot vērā seku veidu, apmēru un bīstamību un ar ūdens izmantošanu saistīto apdraudējumu, kā arī ūdens izmantošanas ilgumu, rentabilitāti un ūdens izmantošanas tehniskās specifikācijas;

b) ja tiek apdraudētas esošās tiesības, tiek izvēlēts vismazāk stingrais līdzeklis atbilstoši izvirzītajam mērķim;

c) secīgi var tikt noteikti dažādi pasākumi.

[..]

4) Ja tiek atļauts atjaunošanas plāns (92. pants) vai atjaunošanas programma (33.d pants), 1. punktā paredzētie pasākumi nedrīkst pārsniegt to, kas noteikts šajā plānā vai programmā.

5) 1.-4. punkts *mutatis mutandis* ir piemērojams citām iekārtām un atļaujām šī federālā likuma izpratnē.”

Normatīvajos aktos noteiktā ūdens resursu īpašumtiesību definīcija: pazemes ūdeņi ir privātipašumā; “Ūdens īpašumtiesības pieder zemes īpašniekam”. Zemes īpašniekam ir noteiktas tiesības ūdens izmantošanā savā īpašumā (vietējām un mājsaimniecības vajadzībām). Tomēr īpašuma tiesības ir ierobežotas – atļauja ir nepieciešama jebkurai nozīmīgai ūdens ieguvei. Virszemes ūdens galvenokārt pieder valstij. Austrijas Ūdens likums nosaka visas publiskās upes un ezerus, kas visiem pieder, lai peldētos, laistītu dārzus. Jebkurai citai lietošanai nepieciešama atļauja. Tikai avoti un to iztekas līdz vietai, kur tie izplūst publiskajos virszemes ūdeņos, pieder zemes īpašniekam, kuram ir noteiktas tiesības uz īpašumā esošā ūdens izmantošanu, kas nedrīkst ietekmēt publiskos ūdeņus, trešo personu tiesības vai tos piesārņot.⁷³

Kopš divdesmitā gadsimta sešdesmitajiem gadiem tekoši ūdeņi tiek regulāri testēti. Balstoties uz rezultātiem, ir ieviesti pasākumi situācijas uzlabošanai.⁷⁴

Austrijas ūdeņu kvalitāte kļuva par sabiedrības interesi, kad bija jāuzsāk ar barības vielām (slāpekļa, fosfora) ļoti piesārņotu ezeru atjaunošana. Tā rezultātā 70. gados tika paplašināta kanalizācijas sistēma un izveidotas bioloģiskās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas. Deviņdesmitajos gados uzņēmuma iekšējie pasākumi samazināja ūdeņu piesārņojumu, samazinot noteiktu vielu emisiju vidē, ko regulēja ar Notekūdeņu emisijas noteikumiem (*Wastewater Emission Ordinances*). Tādā veidā varētu mazināt upju piesārņojumu ar pašvaldību, komerciālajiem un rūpnieciskajiem notekūdeņiem. Tā rezultātā arī tekošo ūdeņu kvalitāte ir ievērojami uzlabojusies.

Kopš 1991. gada Austrijas pazemes ūdeņu, upju un ezeru kvalitāte tiek pārbaudīta saskaņā ar vienotiem, juridiski saistošiem Ūdens tiesību likumā (*WRG Wasserrechtsgesetz*) un ar to saistītajos noteikumos definētiem kritērijiem. Visaptverošās pētījuma programmas realizē Federālā Lauksaimniecības, mežsaimniecības, vides un ūdenssaimniecības ministrija (*BMLFUW Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt- und Wasserwirtschaft*) un deviņu provinces valdību biroji ar Federālā Vides aģentūras (*UBA Umweltbundesamt*) atbalstu.

Monitoringa programmas tika izstrādātas tā, lai tās atspoguļotu steidzamās problēmas un uzdevumus, ar kuriem tajā laikā saskārās ūdens apsaimniekošana Austrijā. Balstoties uz rezultātiem, būtiski tika samazinātas noplūdes no rūpniecības, lauksaimniecības un sadzīves notekūdeņiem.

⁷³ OECD country profile report on Water Resources Allocation (2015). Overview and highlights. Austria.

Pieejams: <https://www.oecd.org/austria/Water-Resources-Allocation-Austria.pdf>

⁷⁴ <https://www.bmlrt.gv.at/english/water/water-quality-and-water-protection/protection-and-monitoring-of-water-bodies.html>

ES Ūdens struktūrdirektīva – jauns pamats

Sākot ar 2001. gadu, arī Austrijas ūdens apsaimniekošana ir ieguvusi jaunu pamatu. Tagad virszemes ūdeņi (upes un ezeri) tiek apsekoti un novērtēti kopumā. Bez piesārņojuma ietekmes novērtējumos tiek aplūkotas arī hidromorfoloģiskas ietekmes, kas maina ūdeņu biotopu funkcijas. Ūdeņu kvalitāti nosaka to ķīmiskais un ekoloģiskais stāvoklis. Attiecībā uz ūdens posmiem, kas ir mākslīgi izveidoti, vai ūdens posmiem, kas ir būtiski pārveidoti to izmantošanas dēļ, tiek lietots termins ekoloģiskais potenciāls. Pazemes ūdeņu mērķis ir labs ķīmiskais un kvantitatīvais stāvoklis.⁷⁵

Jauno prasību dēļ attiecīgi bija jāpielāgo ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas (Ūdens pamatdirektīvas 8. pants). Pieņemot grozījumus Ūdens tiesību likumā (*WRG Wasserrechtsgesetz*) un Noteikumos par ūdenstilpju kvalitātes monitoringu (*GZÜV Gewässerzustandsüberwachungsverordnung*), monitoringa Austrijā kļuva juridiski saistošs pasākums. Vecā monitoringa programma tika paplašināta ar jaunajiem uzdevumiem, un tā ir padarīta elastīgāka attiecībā uz paraugu ņemšanas vietu skaitu, mērķiem un parametru diapazonu. Šajā monitoringu programmā ietilpst gan pazemes, gan virszemes ūdeņi. Tas ir viens no galvenajiem vides piesardzības pīlāriem, kas tiek praktizēts Austrijā.⁷⁶

Par Upju baseinu apsaimniekošanas plāniem

Austrijas upju baseinu apsaimniekošanas plāns (*Gewässerbewirtschaftungsplan*, NGP).⁷⁷

Sagatavojot upes baseina apsaimniekošanas plānu, notiek plāna projekta apspriešana ar sabiedrību, un tā var to iesniegt viedokli arī attiecībā uz mazāk stingru vides mērķu noteikšanu noteiktam ūdensobjekta. Lai gan kompetentajai iestādei ir jāņem vērā šie viedokļi, tai nav jārikojas saskaņā ar šiem viedokļiem. Sabiedrībai ir tikai tiesības iesniegt viedokli, taču nav dotas tiesības, ka upju baseina apsaimniekošanas plāns tiek pārskatīts.

Austrijā upju baseinu apsaimniekošanas plānu pieņem ar Federālā Ilgtspējības un tūrisma ministra rīkojumu. Lai apstrīdētu rīkojuma likumību, indivīdam jābūt tieši ietekmētam, kas var būt tādā gadījumā, ja rīkojums ir pamatā atļaujas procedūrai. Līdz šim ir uzskatīts, ka rīkojumi tieši neietekmē vides NVO, un tāpēc tām ir liegtas tiesības apstrīdēt rīkojumus, t.sk. upes baseinu plānus.⁷⁸

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu (*Wasserrechtsgesetz, further WRG*) **Federālā Ilgtspējības un tūrisma ministram ir tiesības apstrīdēt atļaujas, kurās ir noteikti mazāk stingri emisijas vērtības pirms griešanās pirmā līmeņa administratīvajā tiesā (§ 33b(10) WRG; *Amtsbeschwerde*)**.⁷⁹

⁷⁵ <https://www.bmlrt.gv.at/english/water/water-quality-and-water-protection/protection-and-monitoring-of-water-bodies.html>

⁷⁶ Informācija no Federal Ministry for Sustainability and Tourism

⁷⁷ (no Avosetta, 2019)

⁷⁸ Tomēr pēc Eiropas Savienības Tiesas sprieduma *Protect lietā* (C-664/15) šī pieeja varētu būt jāpārskata kā norādījuši Austrijas eksperti.

⁷⁹ § 116(1)(2) WRG.

Polija

Polijas ūdeņu apsaimniekošanas sistēmā ar jaunu Ūdens likuma pieņemšanu, kas stājās spēkā 2018. gadā (nomainot 2001. gada likumu), tika ieviestas būtiskas izmaiņas gan attiecībā uz institucionālajām kompetencēm ūdeņu pārvaldībā, gan plānu izstrādē un pieņemšanā, kas nepieciešami ūdeņu apsaimniekošanai, gan ūdeņu uzturēšanai (*maintenance*).

Saskaņā ar jauno likumu tika izveidota "Polijas ūdeņu valsts ūdens uzņēmums" (*Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie*), sāsinājumā parasti apzīmēts kā „*Polish waters*” jeb Polijas ūdeņu iestāde (PGW). Tā pārņēma no Vojevodistu vadītājiem⁸⁰ valdījuma tiesības uz ūdeņiem un tai noteikta kompetence tos uzturēt. Kā norāda Polijas valdības pārstāvis: „PGW ir atbildīga par iekšējiem ūdeņiem un tas ļaujot daudz efektīvāk nodrošināt ūdeņu baseinu apsaimniekošanu.”⁸¹

Attiecīgi konkrētie ūdeņu uzturēšanas un apsaimniekošanas plāni nākamajam plānošanas periodam (no 2021. gada) pirmo reizi tiek izstrādāti saskaņā ar jauno pieeju (un kompetencēm). Jaunā kārtība pašreiz ir spēkā un darbs notiek saskaņā ar to.

Par vides mērķu noteikšanu

Vides mērķi ir noteikti Ūdeņu apsaimniekošanas likumā (56., 57., 59. un 61. pantā), tātad tiem ir vispāršaistošs efekts tostarp uz valsts un pašvaldību institūcijām, kuru darbības vai lēmumi var ietekmēt ūdens stāvokli. Vides mērķi ir jāatspoguļo ūdens apsaimniekošanas plānos, detalizējot tos attiecībā uz konkrētiem ūdensobjektiem.

Likuma 56. pants pēc būtības atspoguļo ŪDS 4(1). pantā noteiktos mērķus, tostarp to, ka “vides mērķis virszemes ūdensobjektiem, kas nav noteikti kā mākslīgi vai stipri mainīti, ir aizsargāt un uzlabot to ekoloģisko stāvokli un ķīmisko stāvokli, lai sasniegtu vismaz labu virszemes ūdeņu ekoloģisko stāvokli un labu ķīmisko stāvokli, kā arī novērstu to ekoloģiskā un ķīmiskā stāvokļa pasliktināšanos”.

Saskaņā ar likuma 58. pantu, šie mērķi tiek īstenoti, veicot pasākumus, kas ietverti baseinu apgabalu ūdens apsaimniekošanas plānos.

Likuma 51. pants nosaka, ka īstenojot likumā noteiktos mērķus „būtu jānodrošina, ka ūdens, atkarībā no vajadzībām, ir piemērots:

- 1) iedzīvotāju apgādei ar ūdeni, kas paredzēts cilvēku patēriņam;
- 2) nodarboties ar sportu, tūrismu vai atpūtu;
- 3) lietot peldēšanai;
- 4) zivju un citu ūdens organismu esamībai dabiskos apstākļos, nodrošinot to migrāciju.”

Lai sasniegtu šos mērķus, kā arī piemērotību atbilstošām vajadzībām, likums tālāk definē, kas atbildīgi un nosaka ieviešanas mehānismus. Papildus tiek definēti arī mērķi, kas noteikti atbilstoši īpaši aizsargājamo dabas teritoriju regulējumam, ko atsevišķi iekļauj arī ūdeņu aizsardzības plānos, kā vienu

⁸⁰ Reģionālais pašvaldību līmenis – trīs līmeņu Polijas pašvaldību sistēmā

⁸¹ Polijas par konkrēto jomu atbildīgā ministra atbilde Orhūsas Atbilstības Komitejā kontekstā ar ierosinātu lietu pret Poliju. Lieta Nr.: ACCC/C/2018/158. Informācija pieejama: <https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/envppcc/envppcccom/acccc2018158-poland.html>

no aizsargājamo teritoriju veidiem, definējot tiem nepieciešamos pasākumus atbilstoši dabas aizsardzības prasībām (*Natura 2000* teritoriju aizsardzības plāniem u.c.).⁸²

Vispārīgi definētie vides mērķi tiek precizēti ar divām šajā ziņā būtiskām regulām, ko izdevis atbildīgais ministrs:

- 1) Jūrlietu un iekšējās kuģošanas ministra 11.10.2019. Regula par ekoloģiskā statusa, ekoloģiskā potenciāla un ķīmiskā statusa klasificēšanu un virszemes ūdensobjektu klasificēšana, kā arī vides kvalitātes standarti attiecībā uz prioritārajām vielām;⁸³
- 2) Jūrlietu un iekšējās kuģošanas ministra 11.10.2019. Regula par kritērijiem un pazemes ūdeņu statusa novērtēšanu.⁸⁴

Ūdeņu pārvaldības un apsaimniekošanas plānošanas dokumenti

Polijas sistēmā ir vairāku veidi plāni, kas attiecas uz ūdeņu pārvaldību:

- 1) **Ūdeņu uzturēšanas plāni** (*water maintenance plans*), kas tiek pieņemti saskaņā ar Ūdeņu likuma 327.pantu (šiem piemēro arī stratēģisko uz vidi novērtējumu);
- 2) **Upju baseinu apsaimniekošanas plāni**, kurus pieņem saskaņā ar Ūdens likuma 315.-324. pantu un kas pārņem ŪSD 13. panta prasību par plānu izstrādi;
- 3) **Plūdu risku pārvaldības plāni** (saskaņā ar Ūdens likuma 172.-173. pantiem), un kurus izstrādā atbilstoši Direktīvas 2007/60 par plūdu risku pārvaldību prasībām;
- 4) **Sausuma novēršanas plāni** (saskaņā ar Ūdens likuma 184-185.pantiem).⁸⁵

(i) Ūdeņu uzturēšanas plāns

Saskaņā ar jauno Ūdeņu likumu ūdeņu uzturēšanas plānus pieņem reģionālā valdība (*Vojevodiste*), vai, ja attiecīgie ūdeņi atrodas vairāku *Vojevodistu* teritorijās, tad tās pieņem kopīgu plānu (vietējo "likumu" veidā ("*local law act*").⁸⁶ Tie pielīdzināmi Latvijas kontekstā – saistošajiem noteikumiem (vienīgi pieņemti reģionālā līmenī). Pirms noteikumu pieņemšanas jāpanāk vienošanās ar augstāk minēto valsts atbildīgo iestādi Polijas ūdeņiem, kas ir galvenā atbildīgā valsts institūcija par ūdeņu

---

⁸² Jāatzīmē, ka pieņemot 2016. gada upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus, tajos nav ņemtas vērā visas aizsargājamās teritorijas. Tomēr 2019. gadā tika realizēts projekts ar mērķi izveidot visu aizsargājamo teritoriju sarakstu, nosakot vides mērķus ūdensobjektiem: "Setting environmental objectives for bodies of water with the development of a register of lists of protected areas". Tas bija jāpabeidz 2019. gada novembrī. Sīkāka informācija: <http://www.apgw.kzgw.gov.pl/pl/III-cycle-work-implemented-in-cycle>

⁸³ OZ 2019 item 2149.

⁸⁴ OZ of 2019 item 2148, abas Regulas citētas no Bar M. & Okrasiski K. „Oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć a dążenie do osiągnięcia celów środowiskowych w zakresie ochrony wód.” [Environmental impact assessments of projects and the pursuit of environmental objectives in the field of water protection.], publication pending in 2020

⁸⁵ Saskaņā ar 184.pantu pēc būtības, „sausuma novēršanas” plāniem jāietver: 1) analīze par iespējām palielināt ūdens resursa pieejamību; 2) priekšlikumi ūdens infrastruktūras būvniecībai vai rekonstrukcijai; 3) priekšlikumi nepieciešamo izmaiņu priekšlikumu attiecībā uz ūdeņu resursu lietošanu un dabisko vai mākslīgo ūdeņu aizturēšanu; 4) pasākumu katalogs, lai novērstu sausuma izraisītos efektus

⁸⁶ Ūdeņu likuma 327. panta 4. un 6 daļa

apsaimniekošanas nodrošināšanu un valsts līmeņa plānu izstrādi. Saskaņā ar Ūdens likuma 557. pantu *Vojevodistēm* pirmie šādi “ūdeņu uzturēšanas plāni” ir jāpieņem līdz 22.12.2021.

Pirms reformas šādus plānus apstiprināja “Reģionālo ūdens apsaimniekošanas padomes direktori”. Savukārt *Vojevodistēm* (kā institūcijai, kas tajā laikā bija atbildīga kā īpašnieks par ūdeņiem), gadu pirms plānu pieņemšanas bija jāiesniedz direktoru padomei priekšlikumi par uzturēšanas pasākumiem, ieskaitot sarakstu ar ūdensobjektiem, kuros attiecīgie pasākumi tiks veikti. Tālāk tas bija jāaskaņo ar Valsts Ūdeņu Apsaimniekošanas Padomes prezidentu un attiecīgo *vojevodistu* maršaliem un tad tos pieņēma reģionālo padomju direktori vietējā likuma līmenī.

Pēc reformas *Polijas ūdeņi* pārņem *vojevodistu* maršalu tiesības uz ūdeņiem un to uzturēšanas kompetenci. Tagad Polijas ūdeņi ir atbildīgi par iekšējiem ūdeņiem un tas ļaujot efektīvāk nodrošināt ūdeņu baseinu apsaimniekošanu (valdības pārstāvju vērtējumā).⁸⁷ Bet pašus plānus pieņems *Vojevodistes* – ar vietējo likumu, saskaņā ar *Polijas ūdeņu* pieprasījumu.

Kāda informācija iekļaujama “ūdeņu uzturēšanas plānos” nosaka Ūdens likuma 327. pants. Tostarp:

- to iekšējo virszemes ūdeņu daļu aprakstu, kurās pastāv draudi brīvai ūdens un ledus plūsmi, kā arī šo draudu identificēšanu;
- valstij piederošo pārvaldes struktūru un ūdenssaimniecības objektu saraksts, kuriem ir būtiska nozīme ūdens apsaimniekošanā;
- plānoto darbību sarakstu (uzskaitījums minēts likumā), kā arī:
  - o norāde par organizācijām, kas atbildīgas par darbību veikšanu;
  - o vajadzība veikt darbības, pamatojums, ņemot vērā to ieviešanas sagaidāmo ietekmi;
  - o ja iespējams, plānoto darbību paredzētā izmaksu un ieguvumu analīze;
  - o aktivitāšu apjoms, lielums, aptuvenā atrašanās vieta, kā arī to izpildes termiņi un metodes.

Ūdens uzturēšanas plānu projektus izstrādā, ņemot vērā:

1) vajadzības aizsardzībai pret plūdiem;

2) nepieciešamību sasniegt vides mērķus, kas minēti Ūdens likuma 56., 57., 59. un 61. pantā un ūdens aizsardzības nolūkiem;

3) priekšnoteikumus, kad pieļaujama laba ekoloģiskā stāvokļa nesniegšana un ekoloģiskā stāvokļa pasliktināšanās. Par šo iekļaušanu un nosacījumiem ir jāvienojas ar Polijas ūdeņu iestādi. Bet tie tiek apstiprināti ar *Vojevidistes* pieņemtu vietējo likumu.

Attiecībā uz šiem plāniem ir jāveic stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma, kura ietvaros jānodrošina arī sabiedrības līdzdalība. Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums ir obligāts šo plānu sastāvdaļa (saskaņā ar Ūdens likuma 327(3).pantu)). Tātad nevis 6 mēnešu ietvars sabiedrības līdzdalībai, bet gan procedūra, kas noteikta saskaņā ar Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējuma izstrādes kārtību.

---

⁸⁷ Tas izriet no valdības sniegtā viedokļa lietā pret Poliju, kas ierosināta ANO/ECE Orhūsas Konvencijas Atbilstības Komitejā, Nr.: ACCC/C/2018/158 pret Poliju. Pieejama: <https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/envppcc/envppcccom/acccc2018158-poland.html>

(ii) Ūdeņu apsaimniekošanas plāni upju baseinu apgabaliem

Pārējos trīs plānu veidus, kas uzskaitīti augstāk (2.-4.punktos), tostarp upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānus pieņem (apstiprina) ministrs, kura kompetencē atrodas ūdeņu apsaimniekošana.⁸⁸ Plānus sagatavo ūdens iestādes (*Polish Waters*) un ministrs apstiprina ar vispārīsaistošu Regulu. Regulas ministri pieņem izpildvaras (ne likumdevēja) funkciju ietvaros, bet tie ir vispārīsaistoši normatīvie akti.⁸⁹ 2016. gadā pieņemtos plānus apstiprināja Ministru Padome (ar 18.10.2016. Regulu).⁹⁰

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos iekļauj pasākumus, kas nepieciešami/plānoti, lai sasniegtu Ūdens likuma 56., 57., 59. un 61. pantā definētos vides mērķus. Šie plāni tiek izstrādāti, konsultējoties ar ieinteresētajām pusēm, tostarp organizējot sabiedriskās apspriešanas atbilstoši letekmes uz vidi noteiktajam regulējumam, kurā atsevišķi iekļautas prasības attiecībā uz upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu izstrādes procesā veicamajām konsultācijām, piemēram, informācija ar laika grafiku, darba programmu plāna izstrādei, t.sk. par pasākumiem, kas plānoti sabiedrības iesaistei, jā sagatavo un jāpublicē 3 gadus pirms termiņa, kad jāstājas spēkā plānam, savukārt pats plāna projekts – 1 gadu pirms. Sabiedrībai ir tiesības iesniegt rakstiskus priekšlikumus un komentārus ministram, kas atbildīgs par plāna izstrādi – 6 mēnešu laikā.

Uzraudzība un informācijas sniegšanas pienākums

Saskaņā ar Ūdens likuma 328. pantu par ūdenssaimniecību atbildīgais ministrs uzrauga to darbību īstenošanu, kas ietvertas:

- 1) upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānos;
- 2) plūdu riska pārvaldības plānos;
- 3) jūras ūdeņu aizsardzības programmā.

Savukārt šī paša panta otrā nodaļa nosaka visu iesaistīto valsts un pašvaldības iestāžu pienākumu sagatavot gada ziņojumus par pirmajā punktā ietverto plānu īstenošanu, ko tiem jānosūta atbildīgajam ministram – reizi gadā – līdz 28.februārim, (par iepriekšējā gadā veiktajām aktivitātēm). Informācijas apjomu nosaka atbildīgais ministrs (ar Regulu). Šī informācija kalpo arī par pamatu ziņojumiem, kas jāiesniedz Eiropas Komisijai.

Par izņēmumu (no vides mērķiem) regulējumu

Polijas Ūdens likuma 65.-67. pantā ir noteiktas tiesības atkāpties no vides mērķu sasniegšanas izņēmumu veidā, kas definēti attiecīgajā likumā, faktiski pārnesot Direktīvas 4. pantā definētos izņēmumus un obligātos nosacījumus, kas jāievēro, ja izņēmumus piemēro.

---

⁸⁸ Līdz 2018. gadam tas bija vides ministrs, tagad – Jūrlietu un iekšējās kuģošanas ministrs

⁸⁹ Kā norāda Polijas kolēģi: “A regulation (also called as an executive regulation) by a minister is one of the generally applicable legal acts (sources of law recognized by the Constitution).” Pašreiz par faktu, ka plāni, kas apstiprināti ar ministra regulām (tostarp arī ĪADT apsaimniekošanas plāni), un ir “akti” Orhūsas Konvencijas 9.panta izpratnē, nav apstrīdami un pārsūdzami tiesā, ir ierosināta pārkāpumu lieta pret Poliju Orhūsas Konvencijas Atbilstības Komitejā. Lieta Nr. ACCC/C/2018/158 Vairāk informācijas sk.: <https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/envppcc/envppcccom/acccc2018158-poland.html>

⁹⁰ Ministru Padomes regula 18.10.2016. tika publicēta oficiālajā vēstnesī (Gazettes), bet iekļaujot tikai Kopsavilkumu sadaļas, kas atspoguļoja veidus kā vides mērķi tika/tiks sasniegti

Polijas regulējumā ir paredzēti nosacījumi, lai nodrošinātu, ka projekti, kas varētu pasliktināt ūdens stāvokli, netiek īstenoti (atļauti), iekļaujot nosacījumus:

- 1) Ūdens likuma 9. sadaļā (5. nodaļa) – “**ūdens-likuma novērtējums,**”⁹¹
- 2) integrējot prasības ietekmes uz vidi regulējumā (kas atsaucas arī uz Ūdens likumu).

Ūdens-likuma novērtējuma ietvaros kompetentā iestāde⁹² pārbauda, kā plānotie ieguldījumi vai darbība ietekmēs iespējas sasniegt Ūdens likumā definētos vides mērķus. Saskaņā ar likuma 430. un 431. pantu, ja ir konstatēts, ka plānotajiem ieguldījumiem vai darbībām ir labvēlīga ietekme uz iespēju sasniegt vides aizsardzības mērķus, vai, ja konstatē, ka neietekmēs mērķu sasniegšanu, tad kompetentā iestāde izsniedz **ūdens likuma novērtējumu**.

Ja konstatē, ka ieguldījumi vai darbības varētu negatīvi ietekmēt mērķu sasniegšanas iespējas, tad kompetentā iestāde pieprasa attīstītājam iesniegt papildu dokumentus, kas apliecina noteikto kumulatīvo nosacījumu izpildi (432(1) b) punkts).⁹³ Ja attiecīgie nosacījumi ir izpildīti, tad kompetentā iestāde izsniedz novērtējumu, ja ne, tā pieņem lēmumu noraidīt plānoto aktivitāti (434. pants).

Savukārt, ja projekts varētu būtiski ietekmēt vidi un attiecīgi kvalificējas aktivitātei, kurai saskaņā ar likumu par ietekmes uz vidi novērtējumu, jāveic ietekmes uz vidi novērtējums, ūdens novērtējums tiek aizstāts ar lēmumu par vides nosacījumiem, kas tiek izdots ietekmes uz vidi novērtējuma procesā.⁹⁴ Vienlaikus gan likums nosaka izņēmumu, ka neaizstāj, ja novērtējums ir veikts. Tas savukārt “aizved” atpakaļ uz ūdens-novērtējumu saskaņā ar Ūdens likumu.⁹⁵ Tomēr, **ja tajā ir secinājums, ka projekts var negatīvi ietekmēt ūdens vides mērķus**, tad ietekmes uz vidi novērtējums ir obligāti jāveic.⁹⁶ Pirms kompetentā iestāde pieņem lēmumu par ietekmes uz vidi novērtējuma piemērošanu, tai jākonsultējas ar citām iestādēm, t.sk., ar to, kuras kompetencē ir “ūdens-novērtējuma” veikšana (Ūdeņu iestādes Padomes direktori vai atbildīgais ministrs).⁹⁷

Ja ietekmes uz vidi novērtējums nav piemērots, jo sākotnējais vērtējums bija, ka negatīvi neietekmēs, vēlākā procesā tomēr var izvirzīt vides prasības (pieņemt vides lēmumu, piem., būvniecības atļaujas procesā, ja izrādās, ka projekts tomēr varētu negatīvi ietekmēt vidi (arī ūdeņus).

Savukārt, ja ietekmes uz vidi novērtējuma rezultātā secina, ka projekts var negatīvi ietekmēt iespējas sasniegt vides mērķus ūdensobjektā, tad kompetentā iestāde, kas pieņem vides lēmumu, ir tiesīga atteikt piekrišanu projekta ieviešanai, ja netiek nodrošināts Ūdeņu likuma 68. panta nosacījumi (kad iespējams piemērot izņēmumu).

Attiecīgi var secināt, ka Ūdens likuma ietvaros noteiktie ierobežojumi ir integrēti ietekmes uz vidi novērtējuma procesā un otrādi (skaidra abu likumu un prasību sasaiste), kas varētu nodrošināt ŪDS prasību ievērošanu attiecībā uz jaunu darbību atļaušanu tikai, ja nepasliktina ūdens stāvokli vai izpildīti

---

⁹¹ Termins „ūdens-likuma novērtējums” (*water assessment*) esot pārprotams, jo faktiski tas nav “novērtējums” (kādu veic ietekmes uz vidi novērtējuma procesā), bet administratīvs lēmums, kas nepieciešams saskaņā ar Ūdens likuma 425(1). pantu

⁹² Polijas Ūdens padomes direktors vai atbildīgais ministrs, ja iesniedzējs ir Polijas Ūdeņi.

⁹³ Nosacījumi, kas ir jāizpilda ir definēti atsevišķā regulā No 1782/ 68 (10. punkts), kas faktiski aptvert ŪSD 4(7). pantā dotos priekšnosacījumus izņēmuma piemērošanai

⁹⁴ Attiecībā uz sākotnējā novērtējuma veikšanu, piemēram, lai izlemtu, vai nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums, kompetentās iestādes pienākums ņemt vērā arī “ūdeņus un to vides mērķus” (Likuma par vides informāciju, sabiedrības līdzdalību un ietekmes uz vidi novērtējums (U.I.S.O. 63(1). pants)

⁹⁵ Sk. Ūdens likuma 428. pantu

⁹⁶ U.I.S.O. 63(3). pants

⁹⁷ U.I.S.O. 64. pants

pārējie 4. panta nosacījumi. Tomēr ne visas aktivitātes ir aptvertas ar ietekmes uz vidi novērtējuma procesu. Kā norādīts pētījuma ietvaros veiktajās diskusijās, ir virkne aktivitāšu, kas neklasificējas zem ietekmes uz vidi novērtējuma likuma, bet tomēr varētu negatīvi ietekmēt iespējas sasniegt vides mērķus ūdens objektos. Attiecīgi pašreiz Polijas juridiskajā literatūrā tiek diskutēts, ka procedūras ir jāpilnveido, lai aptvertu visas potenciālās darbības, kuras atļaujamas tikai pēc risku novērtējuma attiecībā uz ūdens stāvokļa izmaiņām.⁹⁸

Pārsūdzības iespējas

Upju baseinu apgabalū apsaimniekošanas plānus, Plūdu risku pārvaldības plānus un Sausuma novēšanas plānus pieņem ministrs, kas atbildīgs par iekšējiem ūdeņiem. Tie tiek pieņemti ar Regulu (vispārīsaistoši normatīvu aktu) un nav pārsūdzami no sabiedrības puses. Sabiedrībai tiek nodrošinātas tiesības piedalīties to apspriešanā pieņemšanas procesā. Sabiedrībai ir tiesības piedalīties stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā (ja paredzēta), kā arī ietekmes uz vidi novērtējuma procesā attiecībā uz darbībām, kas atļautas, ņemot vērā plānos noteikto. Šajos procesos sabiedrībai esot tiesības apstrīdēt lēmumus (tomēr ne ar regulu apstiprinātos plānus).

Savukārt **Ūdeņu uzturēšanas plānus** apstiprina ar vietējā līmeņa noteikumiem, kas ir apstrīdami Administratīvajā tiesā.

Kopumā jāatzīmē, ka pret Poliju pašreiz ir ierosināta lieta Orhūsas Konvencijas Atbildības Komitejā par te minēto visu 4 plānu pārsūdzības tiesību neesamību, kas pēc iesniedzēja uzskata, pārkāpj Orhūsas Konvencijas prasības. Lieta atrodas izskatīšanas stadijā.⁹⁹

---

⁹⁸ Informācija no Opoles Universitātes prof.Jerzy Jendroska.

⁹⁹ Lieta Nr.: ACCC/C/2018/158. Informācija pieejama: <https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/envppcc/envppcccom/acccc2018158-poland.html>